

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Infoühiskond ja sotsiaalne heaolu õppekava

Mattias Kala

**KAITSE- JA VÕITLUSTAHTA MÕTESTAMINE VENE-UKRAINA
SÕJA AJAL LIITUNUD KAITSELIITLASTE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kairi Kasearu, PhD

Tartu 2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD.....	6
1.1 Paramilitaarsed organisatsioonid.....	6
1.1.1 Näiteid vabatahtlikest militaarorganisatsioonidest.....	7
1.2 Kaitsetahe ja võitlustahe.....	9
1.2.1 Kaitsetahte määratlemine.....	10
1.2.2 Võitlustahte keerukus.....	11
1.3 Heroism.....	13
2. UURIMISTÖÖ TAUST JA EESTI KONTEKST.....	14
2.1 Eesti laiapindne riigikaitse.....	14
2.2 Kaitseliit.....	15
2.2.1 Kaitseliidu ajalugu.....	15
2.2.2 Kaitseliidu missioon ja põhiväärtused.....	17
2.2.3 Kaitseliidu eesmärk ja ülesanded.....	17
2.2.4 Kaitseliidu roll laiapindses riigikaitstes.....	18
2.2.5 Kuidas astuda Kaitseliitu?.....	19
2.3 Uurimisprobleemi püstitus.....	19
3. UURIMISTÖÖ METOODIKA.....	22
3.1 Meetodi valik.....	22
3.2 Andmekogumismeetod.....	22
3.2.1 Intervjuu küsimustiku koostamine.....	23
3.3 Valim.....	23
3.4 Eetilised aspektid.....	24
3.5 Andmete analüüs.....	25
4. TULEMUSED JA ARUTELU.....	27
4.1 Kaitseliitlaste motivatsioon riigikaitseesse panustamiseks.....	27
4.1.1 Teadmised ja oskused.....	27
4.1.2 Omapoolne panus Eesti riigikaitseesse.....	28
4.2 Riigikaitset toetavad väärtused.....	30
4.2.1 Kaitseliit kui ühiskonna siduja.....	30
4.2.2 Ühiskonna toetus.....	30
4.2.3 Usaldus juhtidesse.....	32
4.3 Kaitse- ja võitlustahte mõtestamine.....	33
4.3.1 Kaitsetahe on laiem tervik.....	33
4.3.2 Kaitsetahte puudumine.....	35
4.3.3 Võitlustahe on abstraktsem.....	36

4.4 Arutelu.....	39
KOKKUVÕTE.....	42
SUMMARY.....	44
KASUTATUD KIRJANDUS.....	46
LISAD.....	51
Lisa 1: Intervjuu küsimustik.....	51
Lisa 2: Kutse osalejatele.....	53
Lisa 3: Informeeritud nõusoleku vorm.....	55

SISSEJUHATUS

Suurim julgeolekuoht Eestile on Venemaa Föderatsioon, kelle eesmärgiks on julgeolekuarhitektuuri ja reeglitel põhineva rahvusvahelise korra lammutamine ja ümberkujundamine ning mõjusfääride poliitika taastamine (Vabariigi valitsus, 2023).

See sai selgeks 24. veebruaril 2022, kui Venemaa alustas täiemahulist sõda iseseisva ja sõltumatu Ukraina riigi vastu. Venemaa tegevus saatis selge signaali nii Eestile kui kogu Euroopale, et vabadust ja iseseisvust ei saa võtta enesestmõistetavana ning nende säilitamiseks tuleb kiiresti hakata panustama enda kaitsmisesse. Eesti riigikaitse toetub laiapindsele lähenemisele, mis tähendab, et riik kasutab ära kõiki ressursse, mis tal on ning kõigil kodanikel tuleb anda oma panus.

Peale Kaitseväge reservarmee ning NATO kollektiivkaitse panustab aktiivselt Eesti riigikaitsele ka vabatahtlikest koosnev militaarorganisatsioon nimega Kaitseliit, kelle liikmete arv enne Ukraina sõda oli langustrendis. Sõja puhkedes liitus esimese kuu jooksul Kaitseliiduga üle 1400 inimese ning 2024. aasta seisuga on liitunud üle 4000 inimese. *“Kaitseliidu liikmeskonna kasv peegeldab Eesti inimeste pragmaatilisust, mis on tingitud julgeolekuolukorrast ja teadlikust tahtest panustada riigikaitsele,”* ütles Kaitseliidu ülem kindralmajor Ilmar Tamm (Kaitseliidu kodulehekül, 2024).

Väikese riigina ei saa jääda lootma ainult kaitsejõududele, vaid oluline on kogu ühiskonna panus, valmisolek ja meelestatus. Riigikaitse alus on rahva kaitsetahe - just sealt saab alguse valmisolek oma riiki kaitsta. Kaitsetahe peegeldab seda, kui oluliseks peab kodanik oma riigi iseseisvust ja selle püsijäämist. Kaitsetahtest aga üksi ei piisa - vajalik on ka võitlustahe, mis tähendab valmidust ja sisemist jõudu seista oma riigi eest ka kõige raskemates oludes. See ühendab julguse, vastupidavuse ja otsustuskindluse, mis on sõjaolukorras hädavajalikud.

Käesolev uurimistöö käsitleb viimase kolme aasta jooksul Kaitseliiduga liitunud vabatahtlike motiive panustada riigikaitsele, nende hinnanguid kaitse- ja võitlustahtele ning arusaamu oma rollist Eesti julgeoleku tagamisel. Töö eesmärk on mõista kaitseliitlaste kogemuste, väärtushinnangute ja sisemiste ajendite mitmekesisust Venemaa-Ukraina sõja kontekstis ning mõtestada lahti kaitse- ja võitlustahte erinevused.

Uurimistöö otsib vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

- Millel tugineb uuringus osalenud kaitseliitlaste motivatsioon Kaitseliitu astuda ja riigikaitseesse panustada?
- Millistel väärtustel tugineb riigikaitse uuringus osalenud kaitseliitlaste jaoks?
- Kuidas mõtestavad uuringus osalenud kaitseliitlased kaitse - ja võitlustahet?

Uurimistöö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis luuakse tööle teoreetiline raamistik, mis sisaldab ülevaadet paramilitarismist ehk vabatahtlikkusest põhinevast riigikaitsest. Tuuakse välja erinevate riikide näited paramilitaarsetest organisatsioonidest, nende sarnasused ja erinevused Eesti Kaitseliiduga. Samuti tuuakse selles peatükis välja erinevate autorite käsitlused ja tõlgendused kaitse- ja võitlustahetest. Seda tehakse nii Eesti kui ka välismaa autorite näidete läbi. Teises peatükis käsitletakse uurimistöö tausta ning Eesti konteksti. Antakse ülevaade Kaitseliidust, kui organisatsioonist. Tuuakse välja selle ülesanded ja roll Eesti riigikaitse ning ka kriteeriumid, kuidas on võimalik sellega liituda. Samuti tuuakse välja Eesti riigikaitse kontseptsioon ning selle peamised tegevussuunad. Kolmas peatükk sisaldab valitud meetodika kirjeldust ja põhjendust, miks uurimust sellisel moel läbi viidi. Tuuakse välja uuringusse kaasatud materjal, valimi moodustumine, andmekogumise käik ning analüüsimeetodi- ja protsesside kirjeldus. Neljandas peatükis kirjutatakse lahti saadud tulemused. Tuuakse välja olulised järeldused, uurimistöö piirangud, kõrvutatakse saadud tulemusi eelmiste uurimistöödega ja antakse soovitusi edasisteks uuringuteks. Töö lõppeb kokkuvõttega, kus võetakse ette uurimistöö kõige olulisemad punktid ning tekitatakse sellest koondpilt.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Peatükis mõtestatakse lahti selle töö kõige olulisemad mõisted nagu paramilitaarne organisatsioon, kaitse- ja võitlustahe, heroism. Antakse ülevaade erinevatest vabatahtlikest militaarorganisatsioonidest, mis sarnaselt Kaitseliidule tegutsevad vabatahtlikult riigikaitseesse panustamise eesmärgil. Töö käsitleb ka organisatsioone, mis on küll nime poolest Eesti omale sarnased, kuid sisult hoopis erinevad.

1.1 Paramilitaarsed organisatsioonid

Paramilitaarsed organisatsioonid on tegutsenud nii sõja- kui rahuajal üle kogu maailma. Alates Tšetšeeniast, Jugoslaaviast, Kolumbiast ning tülles hilisemate Ukraina ja Süüria konfliktideni. Paramilitaarsed rühmitused on kaasa teinud nii madalama intensiivsusega konfliktides kui ka täiemahulistes sõdades. Tihtipeale on paramilitarismi seostatud pigem negatiivse alatooniga tegevuste poolest nagu sõjakuriteod, inimõiguste rikkumised, relvade smugeldamine ning muud ebaseaduslikud tegevused (Kandrik, 2020).

Termin “paramilitarism” võib tekitada teatud segadust. Kandrik (2020) leiab, et see tähendab militariseeritud politseid, sandarmeediat või territoriaalseid relvajõude, kui need on organisatsiooniliselt väljaspool riiklike relvajõude. Böhmelt ja Clayton (2018) pakuvad välja, et paramilitarismi võib jagada kaheks - paramilitaarsed organisatsioonid ning valitsusmeelsed relvarühmitused (*progovernment militias*, *PGMs*). Peamine erinevus seisneb nende seotuses ametlike riigistruktuuridega: paramilitaarsed organisatsioonid tegutsevad valitsuse alluvuses, et toetada või asendada regulaararmeed, samas kui PGM-d tegutsevad väljaspool riiklikku süsteemi.

Morris (2022) käsitleb oma artiklis Ameerika paramilitarismi ning toob välja, et koloniaalajastul koosnesid paramilitaarsed rühmitused kohalikest meestest, kes tegutsesid oma kogukonna kaitseks; sageli kuulusid nende hulka teatud vanuses töövõimelised mehed, kes tõid oma relvad ise kaasa. Need rühmitused kutsuti kokku mässude ja orjade ülestõusude mahasurumiseks ning põlisameeriklaste vastu võitlemiseks piirialadel (Morris, 2022). Seega võib paramilitaarsetel rühmitustel olla palju erinevaid vorme.

1.1.1 Näiteid vabatahtlikest militaarorganisatsioonidest

Kesk- ja Ida-Euroopas on paramilitaarsete organisatsioonide aktiivsus, populaarsus ning aktuaalsus järsult kasvanud. Seda arengut saab teatud määral selgitada kui tsiviilühiskonna reaktsiooni suurematele muutustele ja arengutele julgeolekukeskkonnas (Kandrik, 2020). Paramilitaarsed organisatsioonid jagunevad selles regioonis kaheks - riiklikud ja mitteriiklikud. Riiklikud organisatsioonid tegutsevad eelkõige Baltikumis - Eestis, Lätis ja Leedus. Mitteriiklikke organisatsioone võib näha Tšehhis, Ungaris, Slovakkias ja Poolas. Viimases kategoorias leidub ka organisatsioone, keda on seostatud Kremli-meelse partnerluse ja paremäärmuslusega (Rekawek, 2021). Nendeks on näiteks Tšehhi kodukaitse ja “Slovaki Ajateenijad” ehk *Slovak Conscripts*.

Sarnaselt Kaitseliidule, tegutseb ka Rootsis vabatahtlikest koosnev riigikaitseorganisatsioon Rootsi Kodukaitse (*Swedish Home Guard - SHG*), mille põhiülesanne on kriisireageerimine ja territoriaalkaitse (SAF, 2023). SHG koosneb veidi enam, kui 22 000 osalise koormusega sõdurist ja ohvitserist. Organisatsioon asutati 1940. aastal ning sellega liitus üle 90 000 vabatahtliku, mis muutis organisatsiooni juba varakult Rootsi kaitsevalmiduse sümboliks (SAF, 2022). Alates 1990. aastatest tõi sõjaliste struktuuride vähendamine kaasa selle, et SHG-d hakati rakendama eelkõige katastroofiabi, otsingu- ja päästetööde jaoks. Sõjaliste operatsioonide osakaal nende töös vähenes. 2022. aasta kevadel sai aga SHG korraka üle 27 000 uue taotluse, mis oli võrdne 10 tavaaastaga saadud arvuga, muutes SHG taas oluliseks osaks Rootsi sõjalises ja poliitilises diskursuses. Peamiseks ajendiks võib pidada Venemaa täiemahulist sõda Ukrainas (SAF, 2023b).

Rootsi näidet võib siin loetletutest pidada Kaitseliiduga kõige sarnasemaks oma rakenduse poolest. Mõlemat on kasutatud ära päästetööde ja loodusõnnetuste ohjamiseks. Samuti on 2022. aastal alanud Ukraina täiemahuline sõda mõjutanud organisatsiooni aktiivsuse kasvu. Mõlemas riigis tõi sõja puhkemine kaasa liikmeskonna järsu kasvu ning suurendas märgatavalt organisatsioonide aktiivsust ja ühiskondlikku nähtavust.

Nii nagu Eestis ja Rootsis tegutseb ka Lätis Kaitseliidu sarnane militaarorganisatsioon nimega *Zemessardze* (Maakaitse), mille eesmärk on kaasata Läti kodanikke riigi

territoriaalkaitsesse. Läti Maakaitse tegeleb veel avaliku korra tagamise, õnnetuste ja looduskatastroofide ennetamise ja nende tagajärgede likvideerimisega. Ühtlasi teevad nad tihedat koostööd teiste sarnaste militaarorganisatsioonidega üle kogu maailma - näiteks Ameerika Ühendriikide Michigani Rahvuskaardiga ning Eesti ja Leedu organisatsioonidega (Zemessardze kodulehekül, 2025).

Samas peegeldab Läti kontekst ka paramilitaarsete algatuste keerukust ja sellega seotud julgeolekuriske. 2016. aastast on Läti julgeolekuteenistus oma aastaaruannetes hoiatanud *airsoft* i ja sõjalise simulatsiooniga seotud tegevuste eest riigis, mida on korraldanud venemeelsed noored. 2017. aastal saadeti riigist välja kolm *Open Baltic Airsoft Cup* i kohtunikku, kes olid vene päritolu. Pinged eskaleerusid 2018. aastal, kui Lätis muudeti lastekaitseadust, mis keelas laste osalemise sõjaväelistes riigikaitsealaagrites, välja arvatud need, mille on korraldanud NATO või EL liikmesriigid (Kandrik, 2020). Need sammud võivad viidata suundumusele kontrollida ja ohjata mitteametlike, potentsiaalselt mõjutustegevusega seotud algatuste levikut. Samal ajal on riik panustanud usaldusväärsete, riiklikult juhitud vabatahtlike kaitseorganisatsioonide tugevdamisse – sh noorte kaasamise läbi *Jaunsardze* programmi. *Jaunsardze* on vabatahtlik riiklik noorteorganisatsioon, mis loodi 1992. aastal. Organisatsiooni eesmärk on kaasata Läti noori laiaulatuslikku riigikaitse, sealhulgas edendada nende patriotismi, kodanikuteadvust ning arendada nende füüsilisi võimeid (Noorkaitse kodulehekül, 2025).

Nii Rekawek (2021) kui ka Kandrik (2020) leiavad, et Tšehhi paramilitaarsed rühmitused on läbi aja kaldunud äärmusluse poole ning need on tuntud oma Euroopa- ja NATO-vastaste hoiakute poolest. Samuti on leitud seoseid Tšehhi paramilitaarsete organisatsioonide ja Vene salateenistuse vahel. Üks selline organisatsioon kannab lühendina nime CRSP ehk *Czechoslovak Soldiers in Reserve for Peace*, mis moodustati 2015. aastal niinimetatud enesekaitse-rühmitusena, et aidata Tšehhi Vabariiki “hädaolukordade” ajal. Rühmitust juhtis endine kõrge sõjaväeohvitser, kes ametist tagasi astudes nimetas avalikult NATO-t kuritegelikuks organisatsiooniks. Samuti oli CRSP väidetav motto “*Oleme sõja vastu. Meie poliitikud ja mitte vene sõdurid on meie*

vaenlased” (Rekawek, 2021). Kandrik (2020) toob samuti välja, et mitmed Tšehhi paramilitaarsed rühmitused on tekitanud oma riigis pahameelt oma vastuoluliste väljaütlemiste ja venesõbralike seisukohtade poolest. Kõige silmapaistvamad on näiteks *Národní Domobrana* (riiklik Kodukaitse), *Českoslovenští vojáci v záloze za mír* (“Tšehhoslovakkia armee reservväelased rahu eest) ja *Zemská Domobrana* (maakodukaitse) (Kandrik, 2020).

Tšehhi näitel on selgelt näha, et paramilitaarne tegevus võib kalduda poliitilisse äärmusesse, eriti kui puudub riiklik kontroll või regulatiivne raamistik. Sellised organisatsioonid ei pruugi täita ainult kaitsefunktsioone, vaid võivad esindada ka Euroopa-, NATO- või läänevastaseid hoiakuid. CRSP sarnaste rühmituste võimalik seotus Vene eriteenistuse ja propagandaga näitab, et paramilitaarseid rühmitusi võidakse kasutada ka välise info- või hübriidsõja tööriistana.

Võib väita, et paramilitarismil on palju erinevaid vorme, kuid seda iseloomustab eelkõige vabatahtlik militaartegevus ning võimalik kokkutöötamine riiklike kaitsejõududega.

See töö keskendub paramilitarismile Eesti kontekstis ehk uurib, milline roll on vabatahtlikest koosneval Kaitseliidul laiemas riigikaitse süsteemis. Kaitseliitu ei saa pidada tüüpiliseks paramilitaarseks organisatsiooniks, kuna tegemist on riikliku organisatsiooniga, mis kuulub Kaitseministeeriumi valitsemisalasse. Seevastu paramilitaarsed rühmitused tegutsevad sageli väljaspool seaduslikke raame või mitteametliku riigitoe najal. Kaitseliidu tegevust reguleerib Kaitseliidu seadus ehk seda tehakse seadusandlikult. Seevastu paramilitaarid tegutsevad sageli vähese või olematu avaliku järelvalveta. Siiski on Kaitseliidul paramilitarismiga ka ühisosa; see hõlmab vabatahtlikku riigikaitse tegevust, eesmärk on tugevdada siseturvalisust ja kogukondlikku valmisolekut, mis sarnaneb ajalooliste paramilitaarsete rühmitustega.

1.2 Kaitsetahe ja võitlustahe

Tahe oma riiki kaitsta omab Eestis mitmekülgset tähendust ning sellel võib olla suurem praktiline ja tunnetuslik kaal, kui paljudes teistes riikides (Juurvee, 2021). Eesti Vabariigi põhiseaduse § 54 kohaselt on Eesti kodaniku kohus olla ustav põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust. Muude vahendite puudumisel on igal Eesti kodanikul õigus

osutada põhiseadusliku korra vägivaldsele muutmisele omaalgatuslikku vastupanu (Eesti Vabariigi Põhiseadus, 2015). Ilma kaitsetahteta oleks ilmselt võimatu seda kohustust igalt kodanikult nõuda (Juurvee, 2021).

Samuti on kaitsetahte praktiline tähendus seotud Eesti kaitsesüsteemiga - Eestis kehtib kohustuslik ajateenistus kõigile meessoost kodanikele, mis hõlmab väljaõpet lahingutegevuseks. Sõja korral mobiliseeritakse need reservistid olemasolevate üksuste tugevdamiseks ja uute formeerimiseks. Sellist süsteemi ei saaks rakendada, kui inimesed poleks valmis läbima ajateenistust ega mobilisatsiooni korral oma üksustega liituma (Juurvee, 2021).

1.2.1 Kaitsetahte määratlemine

Viljaste ja Ermuse (2022) arvates on kaitsetaht võimalik käsitleda väga mitmekihilise ja komplekse fenomenina, mille puhul tuleb eristada ühiskonna ja üksikisiku, aga ka üksuse ja üksikvõitleja tasandit, käsitledes võitlustahtet ja võitlusvõimet. Oluline on võtta arvesse kultuurilist ja julgeolekupoliitilist konteksti. Kaitsetahte kontseptsioon on eelkõige kasutusel Eestis ja Põhjamaades. Suur osa teistest Euroopa riikidest, aga ka Ameerika Ühendriigid ei erista mõistetena kaitsetahtet ja võitlustahtet. See on peamiselt tingitud julgeolekuruumide ja neid ohustavate tegurite eripärast. Nii Põhjamaade kui ka Eesti eksistentsiaalsed ohud tulenevad peamiselt meie naabri Venemaa agressiivsest käitumisest. Samas on USA julgeolekuhuvid globaalsemad ning tavalisele ameeriklasele abstraktsemad (Viljaste ja Ermus, 2022).

Isiklikul tasandil võib kaitsetahte kujuneda sotsialiseerumise kaudu, eelkõige läbi koolides sisendatud väärtuste ja teemakäsitlete. Samuti võivad rolli mängida isiklikud kokkupuuted riigikaitsega - näiteks ajateenistuse läbimine pereliikmete osalemine vabatahtlikes militaarorganisatsioonides (Silm jt, avaldamisel). Berglund jt (2022) toovad samuti välja ajateenistuse seose kaitsetahtega. Kaitsetahte kipub olema kõrgem nende seas, kes peavad ajateenistust oluliseks või on selle ise läbinud. Nende seas, kes pole ajateenistust läbinud või peavad seda ebaoluliseks, on kaitsetahte madalam.

Gebre-Medhin (2024) leiab, et kaitsetahte puhul Rootsisis räägitakse sellest harva, kui kontseptsioonist ja nähtusest. Tema tööst tuleb välja, et peamiselt tajutakse seda asjana,

millest räägivad poliitikud ja kajastab meedia. Kaitsetahet ei seostatud seal eriti riigipiiride või territooriumiga. Pigem kerkis esile väljend “demokraatia kaitsmine”. Samuti mainiti tihti õigusi, vabadusi ning õigusriigi põhimõtteid. Ometi tekitab kaitsetahte peale mõtlemine mitmes osalejas tugevaid tundeid. 76-aastane Stockholmi mees ütleb, et “*see mõiste tekitab temas tugevat emotsiooni ning kohati ajab vihale, kui peab ette kujutama võõrvägede ilmumist tänavatele*”. Sarnaselt kirjeldab seda ka 62-aastane Uppsala naine, kes iseloomustab kaitsetahet kui “peaaegu füüsilist tunnet” olles valmis “võitlema elu ja tervise nimel” (Gebre-Medhin, 2024). Need näited viitavad sellele, et kuigi kaitsetahte ei pruugi vastajate jaoks olla alati üheselt määratletud, omandab see sageli emotsionaalse ja tegutsemisvajadust esilekutsuva tähenduse. Empiirilisest materjalist tuleb välja, et paljude inimeste jaoks kaitse- ja võitlustahte mõisted põimuvad omavahel. Neid käsitletakse sisuliselt sarnaste nähtustena ning nende vahele ei tehta teadlikku eristust. Selline lähenemine viitab, et inimeste tajus võib väärtuspõhine kaitsetahte laieneda ka aktiivseks valmisolekuks tegutseda, kui ohtu satub põhiseaduslik kord või ühiskondlikud väärtused.

Käsitledes kaitse- ja võitlustahte teemat on oluline tuua välja konkreetsed definitsioonid, mis võivad ühiskonniti erineda. Eestis lähtutakse riigikaitseterminite andmebaasist Militerm, mis on pakkunud välja selgitused olulistele mõistetele:

Kaitsetahte (*will to defend*) - üksikisiku ja kogu elanikkonna hoiak ja valmisolek panustada oma riigi kaitsesse laiapindselt.

Militerm seostab kaitsetahte mõistet eelkõige riikliku ja kultuurilise konteksti ning indiviidi isikliku hoiakuga. Ühiskondlikul tasandil on kaitsetahte seotud eksistentsiaalse ohuga riigi iseseisvusele.

Võitlustahte (*will to fight*) - üksikisiku ja üksuse hoiak ja otsus võidelda või osutada vastupanu.

(Militerm - riigikaitseterminite andmebaas, 2025)

1.2.2 Võitlustahte keerukus

Andžāns ja Sprūds (2020) toovad oma töös välja, kuidas just võitlustahte hindamine ja defineerimine võib olla kompleksne ülesanne. Selle hindamise puhul viitavad nad

Hispaania sotsioloog Juan Diez Nicolasele, kes on võitlustahte kohta öelnud järgmist: *“Kas seda tuleks näha militarismi või antimilitarismi ilminguna, kõrge või madala kodanikuteadvuse ja -vastutuse määrgina või julguse ja arguse näitajana?”* See näitab, et võitlustahte mõtestamine on keeruline ning peamiselt spekulatiivne. Pole lõpuni selge, kas see viitab positiivsele või negatiivsele nähtusele.

Burwell (2017) käsitleb oma monograafias seoseid võitlustahte, ühiskonna ja Briti armee vahel. Tema jaoks ühendab võitlustahte/võitlusvaim kõiki, kes Briti armees teenivad. See tahe koosneb initsiatiivikusest, julgusest ja vastupidavusest, otsustavusest ja sitkusest ning viib sõduri edasi ka kõige raskemates ja ebasoodsamates tingimustes. Võitlusvaimu kaudu võtavad sõdurid omaks nii seadusliku õiguse kui ka kohustuse rakendada surmavat jõudu ning samuti võimaliku piiramatut kohustust anda oma elu riigi teenistuses. Võitlustahte eeldab moraalset ja füüsilist kindlameelsust. Kui seda tahet panna proovile keerulistes väljaõppe olukordades, muutub see tugevamaks ja vastupidavamaks võimalike lahingute olukorras (Burwell, 2017).

Võitlustahet võivad mõjutada mitmed tegurid. Näiteks usaldus poliitiliste institutsioonide vastu, patriotism ja usaldus demokraatiasse on olulised komponendid. On leitud, et kodanike võitlustahte on madalam hübriidsõja korral. Kui otsene rünnak võib suurendada inimeste valmisolekut oma riiki kaitsta, võib nõrk juhtimine tekitada lõhesid poliitilises struktuuris ning võimule võivad pääseda süsteemivastased poliitilised jõud (Bērziņš ja Vdovychenko, 2022).

Connable jt (2018) leiavad, et võitlustahte on sõjas kõige olulisem tegur. See määrab suuresti, kas üksus jääb lahingusse ja kui hästi ta seal hakkama saab. Seepärast tuleks võitlustahte täiel määral integreerida kõigisse sõjalise planeerimise, väljaõppe ja hindamise aspektidesse. Siiski leitakse, et võitlustahte kohta puuduvad laialdaselt aktsepteeritud definitsioonid, kuid seda iseloomustavad märksõnad nagu moraal, ühtsus ja distsipliin.

Kaitse- ja võitlustahte erinevatest tõlgendustest võib järeldada, et nende eristamine sõltub paljuski riigist, julgeolekuolukorrast ning elanikkonna ohutajust. Eelnevast tuleb välja, et kaitsetahet seostatakse eelkõige laia ühiskondliku hoiakuga riigikaitse suhtes ning võitlustahet nähakse, kui üksiksõduri või üksuse valmidust osutada vastupanu. Selle

uurimistöö üks eesmärk on kaitse- ja võitlustahte eristamine ja hindamine just Eesti riigikaitse kontekstis.

1.3 Heroism

Heroismi all mõistetakse üldiselt kangelaslikkust ja kangelaslikku käitumist, mille puhul näitab inimene üles erilist julgust ja vaprust eriti ohtlikes olukordades. Riigikaitse kontekstis võiks heroism tähendada kangelaslikku ja eneseohverdavat käitumist, mis on suunatud riigi, rahva ja nende väärtuste kaitsmisele. Kasearu jt (2024) leiavad, et Eesti praegune kaitsepoliitika eeldab kaasavat heroismi kõigilt kodanikelt. See tähendab, et suurema konflikti korral oodatakse igalt kodanikult panust riigi kaitsmisesse. Samuti tuuakse välja mehhanismid, kuidas sotsiaalset heroismi luuakse: 1) rahvuslike narratiivide kujunemine, mis on seotud läbi ajaloo toimunud sõdade võitude ja kaotustega ja 2) nende narratiivide tänapäevane kasutamine ja ümberkujundamine, mis mõjutavad kaitsekultuuri ning üldsuse arusaamu kaitsevajadustest (Kasearu jt, 2024).

Heroismi iseloomustavad omadused on tihedalt seotud kaitse- ja võitlustahte kujunemisega. Need hõlmavad moraalseid veendumusi, sisemist julgust ning valmisolekut tegutseda suurema eesmärgi nimel. Sama kehtib ka kõigi nende kohta, kes panustavad vabatahtlikult riigikaitse, nagu näiteks kaitseleitlased.

2. UURIMISTÖÖ TAUST JA EESTI KONTEKST

Peatükis mõtestatakse lahti uurimistöo taust, milleks on Kaitseliit ning selle roll laiemas riigikaitse süsteemis. Samuti antakse ülevaade Eesti riigikaitse kontseptsioonist laiemalt, selle eesmärkidest ja ülesannetest. Peatüki lõpus sõnastatakse töö uurimisprobleem.

2.1 Eesti laiapidne riigikaitse

Eesti riigikaitse tugineb laiapidsele käsitlusele (Kaitseministeerium, 2024). See tähendab, et võimalike mittedõjaliste ja sõjaliste julgeolekuohtudega hakkama saamiseks panustavad riigikaitsele vastavalt oma pädevusele nii sõjalise riigikaitse valdkonna kui ka tsiviilvaldkonna esindajad. Lihtsustatult tähendab see, et kriisiolukorra või relvakonflikti puhkemisel kasutatakse riigi kaitsmiseks kõiki riigi käsutuses olevaid võimalusi ja vahendeid. Ühendatakse tegevusi nii avalikust, era- kui ka kolmandast sektorist (Riigikaitse arengukava, 2017).

Riigikaitset kirjeldatakse kui laiapidajaliste tegevuste kogumikku järgmiste tegevussuundadega:

- **Riigi ja ühiskonna toimepidevus.** Tegevussuund hõlmab riigi ja ühiskonna toimimist elutähtsate teenuste või muude riigikaitse tähenduses oluliste teenuste toimepidevuse tagamise kaudu mistahes korras.
- **Rahvusvaheline tegevus.** Rahvusvahelise tegevusega tagatakse Eestile rahvusvahelises keskkonnas need soodsad tingimused, mis on vajalikud ja aitavad Eestil tulemuslikult rakendada NATO kollektiivkaitset või rahvusvahelist kriisiohjet.
- **Strateegiline kommunikatsioon.** See suund hõlmab riigi strateegilise kommunikatsiooni arendamist ja psühholoogilist kaitset. Strateegilise kommunikatsiooni eesmärk Eesti julgeolekupoliitika kontekstis on toetuse tagamine, avalikkuse julgeolekuolukorrast teadlikkuse hoidmine ja paanika vältimine.
- **Sisejulgeolek.** Tegevussuund hõlmab sisejulgeoleku tagamist ja asutuste valmisolekut kriisi või rünnaku ajal ning samuti Eesti iseseisvuse, suveräänsuse ja põhiseadusliku korra kaitset.

- **Tsiviilsektori toetus sõjalisele kaitsele.** See suund hõlmab sõjalise kaitse tõhusat käivitumist ja selle efektiivselt toimima jäämist. Tsiviilsektori toetus sõjalisele kaitsele ei tohi märgatavalt vähendada ülejäänud ühiskonna toimepidevust.
- **Sõjaline kaitse.** Tegevussuund hõlmab iseseisva kaitsevõime arendamist ja tagamist ning NATO kollektiivkaitse rakendumist. Eesti sõjalise kaitse aluseks on iseseisv kaitsevõime ning NATO kollektiivkaitse. (Kaitseministeeriumi kodulehekül, 2024)

Eesti riigikaitse on laiapõhjaline süsteem, mis hõlmab nii sõjalisi- kui ka tsiviilvaldkondi. Selle eesmärk on tagada riigi ja ühiskonna toimepidevus, turvalisus ning kaitsevõime igas olukorras.

2.2 Kaitseliit

Kaitseliit on Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ja sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab temale Kaitseliidu seadusega ja selle alusel pandud ülesandeid.

Kaitseliit loodi 1918. aasta 11.novembril ning on avalik-õiguslik juriidiline isik. Kaitseliidus on keelatud erakondade ja muude poliitiliste ühenduste ning nende esindajate poliitiline tegevus. Kaitseliitu kuulub pea 18 000 liiget. Koos Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütardega on Kaitseliidu peres tegevad pea 30 000 vabatahtlikku (Kaitseliidu kodulehekül, 2025).

2.2.1 Kaitseliidu ajalugu

Kui rääkida Eesti Vabariigist, selle sünnist ja omariiklusest, siis on oluline mainida ära ka Kaitseliit. See vabatahtlik organisatsioon loodi 1918. aasta novembris, et tagada eelkõige avalikku korda tagalas. Kaitseliidust arenesid välja mitmed väeliigid, piirivalve, vanglate amet, rääkimata üksikutest väeosadest. Esimese Eesti Vabariigi ajal oli Kaitseliidul kande roll nii sõjalise väljaõppe, riigikaitsekasvatuse ning seltsi- kui spordielu vallas (Kaitseliidu kodulehekül, 2025). Kaitseliit nimetab ennast ka Eesti riikluse pandiks.

Pärast Kaitseliidu loomist tegutseti ilma ametliku põhikirja ja seaduseta, lähtudes põhimõttest tegutseda ausa tahtega isamaa heaks. 1918. aasta novembri lõpus alanud bolševike sissetung Eestisse muutus Vabadussõjaks, kus kaitseliitlased astusid esimestena

ründajatele vastu. Kaitseliidu ülesandeks sai sisekaitse organiseerimine ja elluviimine, mis nõudis organisatsiooni arvulist suurendamist. 1919. aasta jaanuaris muudeti Kaitseliitu kuulumine kohustuslikuks kõigile 18-60-aastastele meeskodanikele, kes ei kuulunud mobilisatsiooni alla. Pärast Tartu rahu sõlmimist 1920. aastal algas demobilisatsioon nii rahvaväest kui ka Kaitseliidust, mille tulemusena organisatsioon suures osas lagunes (Kaitseliidu kodulehekülg, 2025).

1924. aasta 1. detsembri bolševike mässukatse Tallinnas tõi esile vajaduse riikliku julgeoleku kindlustamiseks. Kaitsevägede ülemjuhataja kindralleitnant Johann Laidoner kehtestas Kaitseliidu ajutise põhikirja, mis sai riikliku toe. 2. veebruaril 1925 kinnitas vabariigi valitsus Kaitseliidu uue põhikirja, mis täpsustas organisatsiooni juhtimist ja struktuuri. Kaitseliit jaotati malevateks, malevkondadeks, kompaniideks, rühmadeks ja jagudeks. 1925. aastal pandi tugev alus väljaõppele, mis muutus organisatsiooni tegevuse põhirõhuks (Kaitseliidu kodulehekülg, 2025).

Kaitseliidu järelkasvu tagamiseks loodi noorteorganisatsioonid Noored Kotkad ja Kodutütred. Nende organisatsioonide tekkega kasvasid Kaitseliidu ülesanded ja vastutus, lisandudes noorsookasvatustöö (Kaitseliidu kodulehekülg, 2025).

17. juunil 1940 marssis punavägi Eestisse. 27. juunil 1940 andis vabariigi president välja Kaitseliidu likvideerimise seaduse, Kaitseliidu varad läksid Eestimaa Kommunistlikule Parteile ning Kaitseliidu likvideerimine oli lõpule viidud (Kaitseliidu kodulehekülg, 2025).

17. veebruaril 1990. aastal taasloodi Eesti Kaitseliit Järvakandis rahva omaalgatuslikus korras Nõukogude okupatsiooni ajal. 28. aprillil 1992 arvati Kaitseliit Eesti kaitsejõudude koosseisu (Kaitseliidu kodulehekülg, 2025).

Kaitseliidu ajalugu peegeldab Eesti rahva tahet oma riiki kaitsta. Alates selle loomisest 1918. aastal on Kaitseliit olnud märkimisväärne osa Eesti julgeoleku ja ühiskondliku kaitsetahte kujundamisel. Vaatamata ajaloolistele keerukustele on Kaitseliit taastunud ning muutunud paindlikuks, vabatahtlikkuse põhimõttel toimivaks riigikaitseorganisatsiooniks.

2.2.2 Kaitseliidu missioon ja põhiväärtused

Kaitseliidu missioon on vabatahtliku riigikaitseorganisatsioonina tagada ühiskonna kaitsevõime Kaitseliidu ülesannete spektri täitmisega. Missioon on sõnastatud ka lausena “*Eesti eest surmani!*” ning välja on toodud roll ühiskonna toetaja ning omariikluse alustalana (Kaitseliidu arengukava, 2024). Missiooni elluviimiseks panustavad nad liikmete vaba aega, kaitsetahtesse, nende sõjalis- ja tsiviilkompetentsi, et säilitada Eesti iseseisvus ning, et suureneks inimeste turvatunne ja heaolu (Kaitseliidu kodulehekül, 2025).

Kaitseliidu arengukavas (2024) on välja toodud Kaitseliidu viis põhiväärtust:

1. **Missiooniteadlikkus** - annab algatusvõime, töökuse, tegevussuunad ja sihikindluse.
2. **Usaldus** - kätkeb endas usku, tahet, truudust, eeskujut, vabatahtlikkust. Kaitseliit inimestena, inimestega, inimestele on jääv tänu usaldusele.
3. **Avatus** - kätkeb endas kaasamist, sallivust, avalikkust. Sallivus on kõiki kaasav sotsiaalne sidusus. Avalikkus loob eeldused ausateks otsusteks ja valikuteks. Avatus on tõekspidamiste jagamine, vastuvõtlikkus mõelda uute asjade üle ning valmidus vajadusel muuta oma hoiakuid.
4. **Kogukondlikkus** - nii elukondlikul kui ka ideede tasandil, kaasates otseseid naabreid ja ühiste huvidega inimesi. Ühised väärtused, huvid ja kultuur tugevdavad moraalset sidusust ning koostoimet kogukonnas.
5. **Jätkusuutlikkus** - tagatakse isiklike suhete kaudu. Ühiselt kantakse tahet ja usku oma jõusse, mis heidutab võimalikku vaenlast. Jätkusuutlikkuse peamine ressurss on inimene, kelle kaudu me väärtustame au, väarikust, truudust ja arengut (Kaitseliidu arengukava, 2024).

2.2.3 Kaitseliidu eesmärk ja ülesanded

Kaitseliidu eesmärk on suurendada vabale tahtele ja omaalgatusele toetudes rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda (Kaitseliidu kodulehekül, 2025). Kaitseliidu seadus (2013) § 4 on sõnastanud organisatsiooni ülesanded järgmiselt:

- osaleb Eesti kodanike isamaaliste ja rahvuslike tunnete tugevdamisel, kaitsetahte säilitamisel ja kasvatamisel

- valmistab ette riigi sõjalise kaitse võimet
- osaleb Eesti elanike turvalisuse suurendamises ja tagamises
- annab ja korraldab tegevliikmetele sõjaväelist väljaõpet kaitseväeteenistuse seaduse § 6 lõike 3 alusel Kaitseväge juhataja kehtestatud korras
- annab ja korraldab muud väljaõpet ja koolitust
- arendab ja väärtustab kehakultuuri ja sporti elanikkonna hulgas
- tagab vajaduse korral Kaitseministeeriumi ja selle valitsemisalas olevate riigikaitse objektide ja vara ning Eesti välisesinduste valve
- täidab teisi talle seaduste ja nende alusel kehtestatud õigusaktidega antud ülesandeid (Kaitseliidu Seadus, 2013).

Lisaks seadusest tulenevatele ülesannetele on huvitav võrrelda, kuidas avalikkus tajub Kaitseliidu tegevust. Kivirähi (2018) läbi viidud avaliku arvamuse küsitlusest tuli välja, et enim vastajaid leidis nende seas, kelle jaoks Kaitseliidu põhiülesanded on: 1) alaline valmisolek sõjaliseks kaitseks, 2) osalemine päästeoperatsioonidel hädaolukordade ja katastroofide korral, 3) sõjalise väljaõppe korraldamine organisatsiooni liikmetele, 4) kaitsetahte tõstmine elanikkonna seas.

Vähem populaarsed vastused sisaldasid järgnevaid ülesandeid: 5) osalemine riiklikus kriisijuhtimises, 6) kodanikuühiskonnas laiapõhjalise toetuse kujundamine kaitsejõudude suhtes, 7) sõjalistel välismissioonidel osalemine.

Selgub, et nii seadusandlus kui ka avalik arvamus peavad Kaitseliidu rolliks peamiselt sõjalise kaitse ettevalmistamist, sõjalise väljaõppe pakkumist ning kaitsetahte tõstmist elanikkonna seas.

2.2.4 Kaitseliidu roll laiapindses riigikaitstes

Kaitseliidul nähakse olulist rolli territoriaalkaitse sihtide ja eesmärkide elluviimisel. Laiemas riigikaitsekontseptsiooni praktikas tähendab see, et Kaitseliidul on kohustus juhtida kaitsetegevust väljaspool aktiivset sõjatsooni, kus paikneksid Kaitseväge üksused ja liitlasvägede eelpaigutatud üksused (eFP - *enhanced Forward Presence*). Samuti eeldatakse Kaitseliidult suuremat rolli konflikti algfaasis, kuna regulaar- ja reservvägede täielik mobilisatsioon võib hinnanguliselt võtta vähemalt 48 tundi ning esimeste

liitlasüksuste saabumine umbes 4-5 päeva (Veebel jt, 2020). NATO integreeritud kaitsevaatepunktist nähakse Kaitseliidu rolli väljaspool Eesti territooriumi piiratuna. Ajutisi ja lühiajalisi missioone on küll läbi viidud, kuid Kaitseliidu keskne roll on seotud siiski kohaliku territoriaalkaitsega. Valitsuse vaatepunktist on Kaitseliidu eeliseks selle kuluefektiivsus, mis vajadusel võimaldab suurt territooriumi pikema aja jooksul tõhusalt kaitsta (Veebel jt, 2020).

Selle põhjal võib öelda, et Kaitseliidul on oluline roll nii sõjalises kontekstis kui ka laiapõhjalises ühiskonna kaasamises, kuna Kaitseliiduga ühineb vabatahtlikult väga erineva taustaga inimesi ning neist moodustub läbilõige Eesti ühiskonnast.

2.2.5 Kuidas astuda Kaitseliitu?

Kaitseliitu astumine on mitmeetapiline protsess, mis algab sobiva maleva valimisega - liitujal tuleb läbi mõelda, millise piirkondliku üksusega tal on soov liituda.

Seejärel tuleb võtta ühendust vastava maleva personalispetsialistiga, kas telefoni või e-posti teel, et leppida kokku kohtumine. Isiklikul kohtumisel on võimalik tutvustada oma motivatsiooni ja eesmärke, saada põhjalikumalt teavet maleva tegevuse kohta ning vajadusel ka nõuandeid sobiva malevkonna leidmisel. Samuti väljastatakse seal liitumiseks vajalikud blanketid.

Üheks liikmeks astumise eeltingimuseks on kahe olemasoleva kaitseliitlase soovitus. Kui soovitajad esialgu puuduvad, ei takista see avalduse esitamist, kuna enamasti leitakse soovitajad juba liikmeks astumise protsessi käigus.

Lõpliku otsuse liikmeks võtmise kohta teeb maleva juhatus, tehes ettepaneku malevapealikule, kelle otsustada jääb, kas kandidaat võetakse vastu või mitte.

(Kaitseliidu kodulehekül, 2025)

2.3 Uurimisprobleemi püstitus

Ukraina sõja puhkemine on suurendanud Eesti ühiskonna teadlikkust julgeolekuohtudest ja toonud esile kodanikukaitse olulisuse, mille üheks väljenduseks on Kaitseliidu liikmete arvu hüppeline kasv. Kuigi riigikaitsevalmisolekut ja kaitsetahet on uuritud ka varasemates üliõpilasitöödes ja uuringutes, on vähem tähelepanu pööratud just neile, kes

liitusid Kaitseliiduga pärast Ukraina sõja algust. See toob esile vajaduse uurida, kuidas need liikmed mõtestavad oma kaitsetahet ning millised motivaatorid või hirmud neid mõjutavad. Samuti on sisse toodud ka võitlustahte aspekt, mida seni on vähe uuritud.

Viimastel aastatel on mitmed uuringud ja tudengitööd käsitlenud kaitsetahte ja kaitsevalmiduse temaatikat. Herman (2023) uuris ajateenijate kaitsetahte kujunemist kaitseväeteenistuse jooksul, keskendudes institutsionaalsele kasvatuslikule mõjule. Sassi (2023) kasutas kvantitatiivset lähenemist, uurides õppekogunemisel “Okas” osalenute kaitsetahte ja hoiakute muutumist kolme aasta küsitlusandmete põhjal, keskendudes kaitsevalmiduse trendidele. Kaitseliitlaste kaitsetahet on viimastel aastatel uurinud ainult Ines Edur, kes kirjutas oma bakalaureusetöö teemal “*Kaitsetahte põhjused ilma varasema militaarse kogemusega inimeses Kaitseliidu näitel*” (Edur, 2024).

Käesolev uurimistöö täiendab senist käsitlust kaitsetahte teemal mitmest aspektist. Esiteks keskendub töö konkreetsele rühmale – Kaitseliidu liikmetele, kes on organisatsiooniga liitunud pärast 24. veebruari 2022. See võimaldab uurida, kuidas muutunud ohutaju väljendub üksikisiku hinnangust oma kaitse- ja võitlustahtele. Teiseks sisaldab uurimus lisaks kaitsetahtele ka võitlustahte mõõdet, mida varasemates töedes on käsitletud vähesel määral.

Sellest tulenevalt ongi käesoleva töö uurimisprobleem seotud teadmislüngaga, mis puudutab Ukraina sõja ajal Kaitseliiduga liitunud isikute hinnanguid oma kaitse- ja võitlustahtele. See töö keskendub poolstruktureeritud intervjuudele, et uurida, kuidas liikmed ise mõtestavad oma valmisolekut panustada riigikaitsele ning vajadusel haarata relvad. Uurimistöö eesmärk on mõista kaitseliitlaste kogemuste, väärtushinnangute ja sisemiste ajendite mitmekesisust Venemaa-Ukraina sõja kontekstis ning mõtestada lahti kaitse- ja võitlustahte erinevused. Töö eesmärk ei ole üksnes kirjeldada, vaid tekitada sügavam arusaam – tuua esile isiklikud kogemused, tähendused ja motivaatorid, mis kujundavad praeguste kaitseliitlase kaitse- ja võitlustahet olukorras, kus sõda Euroopas ei ole enam abstraktne võimalus, vaid reaalsus.

Uurimisprobleemist ajendatult otsib töö vastust kolmele uurimisküsimusele:

1. Millel tugineb uuringus osalenud kaitseliitlaste motivatsioon Kaitseliitu astuda ja riigikaitseesse panustada?
2. Millistel väärtustel tugineb riigikaitse uuringus osalenud kaitseliitlaste jaoks?
3. Kuidas mõtestavad uuringus osalenud kaitseliitlased kaitse - ja võitlustahet?

3. UURIMISTÖÖ METOODIKA

3.1 Meetodi valik

Tulenevalt selle töö iseloomust, teema eripärast ja uurimisprobleemist on metodoloogiliseks lähtekohaks kvalitatiivne uurimisviis. Täpsemalt kasutatakse kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis võimaldab keskenduda teksti peamistele, tõenäolise vastuvõtu seisukohast olulistele tähendustele (Kalmus jt, 2015). Seda meetodit kasutatakse tekstide sisu ja/või kontekstiliste tähenduste uurimiseks, mille puhul keelt kui kommunikatsioonivahendit uuritakse intensiivselt, piirdumata sõnade pelga loendamisega (Laherand, 2008).

Kvalitatiivne sisuanalüüs sobib käesolevasse uurimusse, kuna selle abil on võimalik tekitada sügavamat arusaama, kuidas kaitsepolitseilised ise mõtestavad enda kaitse- ja võitlustahet, milliseid tähendusi nad nendele omistavad ning millised väärtused või motiivid nende otsuseid mõjutavad.

3.2 Andmekogumismeetod

Selle töö jaoks kasutati ainult autori enda kogutud kvalitatiivseid andmeid. Kvalitatiivse iseloomuga uurimistöös jaoks rakendati poolstruktureeritud individuaalintervjuusid. Bakalaureusetöö raames viidi läbi kokku kaheksa intervjuud, perioodil 01.03.2025 - 31.03.2025. Intervjuu keskkonnaks oli peamiselt *Microsoft Teams*, aga üks toimus ka füüsiliselt silmast silma. Otsus viia intervjuud läbi eelkõige veebi vahendusel tulenes asjaolust, et see oli mõlema osapoole jaoks mugavam ning paindlikum, kuna osapoolte vahemaad jäid omavahel kaugeks. See oli mõlema jaoks sobivaim variant ning intervjuu kvaliteeti see ei mõjutanud. Intervjuude keskmine pikkus oli 30-45 minutit.

Peamine puudus veebipõhisel intervjuerimisel on tehniliste tõrgete esinemise võimalus. Enne intervjuerimist oli kahtlusi, kas helikvaliteet on piisavalt hea, et seda annaks hiljem transkribeerida. Sellise andmekogumismeetodi puhul on tihti oht, et internetiühenduse või salvestamisega juhtub midagi ning andmed lähevad kaduma. Samuti on veebipõhisel intervjuerimisel omad piirangud. Näiteks saab korraga rääkida ainult üks inimene ning arutelu võib olla keeruline tekitada. Füüsilise vestluse puhul neid probleeme nii palju ei esine. Siiski õnnestusid intervjuud ilma oluliste tõrgeteta.

Andmekogumise jaoks kasutati *Teams*'i reaalajas transkribeerimist, mida hiljem korrigeeriti ja muudeti loetavamaks. See meetod muutis transkribeerimise protsessi mugavamaks ning ajaliselt kokkuhoidlikumaks. Reaalajas transkribeerimiseks tuli alustada vestluse salvestamist ning transkribeerimist ning vestluse ja salvestamise lõppedes tekitas *Teams* valmis transkriptsioonist tekstifaili.

3.2.1 Intervjuu küsimustiku koostamine

Intervjuu kavandi (vt lisa 1) koostamisel lähtuti kolmest uurimisküsimusest:

- Millel tugineb uuringus osalenud kaitseliitlaste motivatsioon Kaitseliitu astuda ja riigikaitseesse panustada?
- Millistel väärtustel tugineb riigikaitse uuringus osalenud kaitseliitlaste jaoks?
- Kuidas mõtestavad uuringus osalenud kaitseliitlased kaitse - ja võitlustahet?

Samuti oli küsimuste eesmärk tekitada vastajas soovi rääkida enda kogemusest nii põhjalikult ja sügavalt kui võimalik. Uurimisküsimustest tulenevalt koostati kava jaoks laiemad teemaplokid. Samuti toodi sisse teemasid, mis võiksid veel lisaks olulised olla. Lõpuks pandi paika suuremad katusteemad: Kaitseliitu astumine, Kaitseliidu kuvand, Kaitseliidu kogemus, motivatsioon ja arusaam enda rollist riigikaitstes. Nende teemade sisse mahtusid ära kõik uurimisküsimusi puudutavad aspektid. Eesmärk oli vastajas tekitada tunne, et ta on jutuvestja rollis ning saab oma looga alustada nii kaugelt, kui soovib. Teatud teemade ja mõistete tõlgendamisel oli oluline panna vastajad pisut mõtisklema ning nende küsimuste puhul tuli ka head tagasisidet läbiviijale. Plaan oli küsida pigem avatud küsimusi, mille puhul ei peaks vastaja piirduma lühikese ei-ja vastusega, vaid saaks pisut mõelda ning seejärel teema lahti harutada.

3.3 Valim

Selle uuringu populatsiooni moodustavad kaitseliitlased, kes liitusid organisatsiooniga pärast Ukraina täiemahulise sõja puhkemist. Seega osutusid sihtrühmaks liikmed, kes on ühinenud vahemikus 2022 veebruar - 2024 detsember. Lõplik valim sisaldab kokku kaheksat kaitseliitlast, kes on liitunud vahemikus 2022-2024 ning, kes olid valmis enda lugu jagama. Sihtrühmani jõudmiseks rakendati lumepallivalimit, kus ühe tutvuse kaudu

jõuti ülejäänud inimesteni. Lumepallivalim sobib hästi eripäraste subkultuuride uurimiseks (Rämmer, 2014). Läbi esimese osaleja saadeti uuringus osalemise kutse välja ühte Tallinna malevkonna meililisti (vt lisa 2). Kutse saadeti ka Tartu Maleva meilile, kuid sealt ühtegi vastust ei tulnud.

Kaheksast osalejast 7 kuulub ühte Tallinna malevkonda. Kõige rohkem oli uuringus osalejaid 2022. aastal liitunud inimeste seast - kaheksast osalejast liitus 2022. aastal 5 inimest. 2023. aastal liitunuid oli 1 ning 2024. aastal liitunuid 2. Uuringust võttis osa 5 meest ja 3 naist. Kaheksast osalejast on kaks 20ndates eluaastates inimest, kaks 30ndates, kaks 40ndates ning kaks 50ndates aastates inimest.

Tabel 1. Vastajad kodeerituna

Naine, liitus 2024	V1
Mees, liitus 2022	V2
Mees, liitus 2022	V3
Mees, liitus 2022	V4
Mees, liitus 2022	V5
Naine, liitus 2022	V6
Mees, liitus 2023	V7
Naine, liitus 2024	V8

3.4 Eetilised aspektid

Kuna uurimisteema - ja probleem paneb vastajad analüüsima oma tundeid, väärtuseid ja hoiakuid, siis võivad nende vastused olla üsna personaalsed ning sisekaemuslikud. Seega oli eriti oluline arvestada osalejate konfidentsiaalsusega. Osalejatega suhtlemisel pöörati erilist tähelepanu sellele, et osalus oleks vabatahtlik ja teadlikult informeeritud. Vastajatel oli igal hetkel õigus küsimustele vastamisest loobuda või uuringus osalemisest keelduda.

Uurija hoidis kogu uurimisprotsessi käigus neutraalset ja erapooletut tooni. Sel viisil on tagatud uurimistulemuste objektiivsus ja usaldusväarsus.

Enne intervjuu toimumist saadeti igale osalejale informeeritud nõusoleku vorm (vt lisa 3), mis sisaldas uuringu eetikast puudutavat informatsiooni. Esmalt kirjutati lahti uuringu peamised eesmärgid. Seejärel toodi välja, et osalemine on vabatahtlik ning osalejat ei seostata nende isikuga. Transkriptsioonides kasutatakse varjunimesid ning neid analüüsivad vaid Tartu Ülikooli uurimisrühma liikmed. Intervjuusid terviktekstidena ei esitleta, vaid tuuakse välja asjakohased tsitaadid.

Vahetult enne intervjuerimist loeti igale osalejale ette eetilised aspektid, millega tuleb arvestada. Paluti luba salvestamiseks ning selgitati, et seda on vaja analüüsi ja transkriptsioonide tegemiseks ning, et salvestised kustutatakse, kui analüüs on valmis saanud. Juhul, kui osaleja poleks lubanud vestlust salvestada, oleks uurija kasutanud aktiivset kuulamist ning käsitsi märkmete tegemist. Kõik osalejad olid salvestamisega siiski nõus.

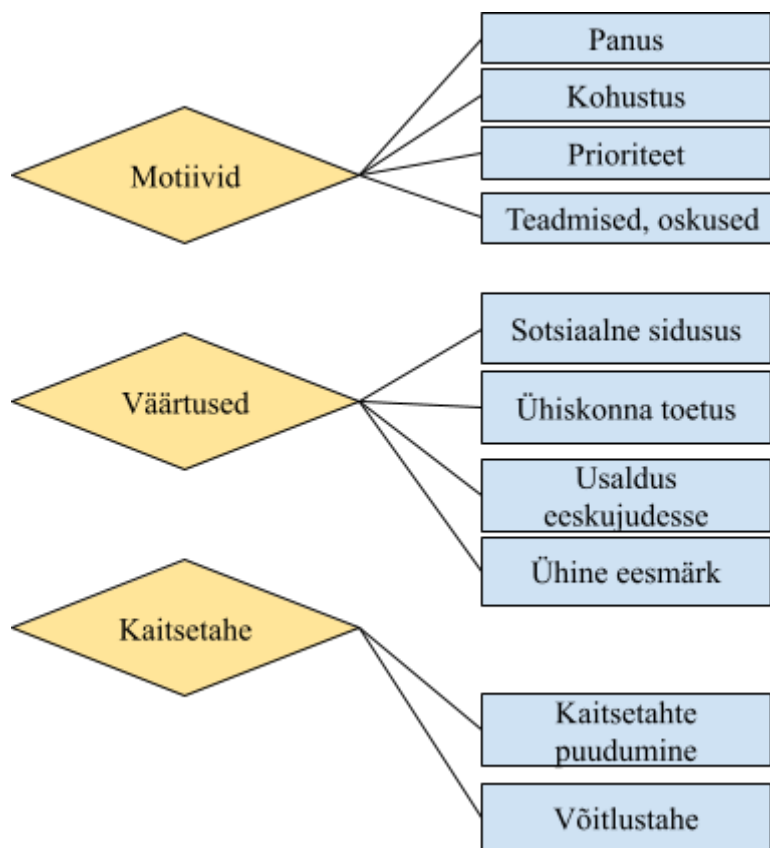
3.5 Andmete analüüs

Analüüsiks kasutatud meetod on juhtumiülene ehk horisontaalne analüüs (*cross-case analysis*). Selle meetodi puhul vaadeldakse korraga mitut analüüsitavat juhtumit ehk kogutakse erinevatest intervjuudest kokku kõik konkreetse teema kohta käivad tekstiosad ja võrreldakse selle teema käsitlemist kõigi intervjuude lõikes. Juhtumiülese analüüsimeetodi eesmärgiks võib pidada läbivate teemade leidmist ning mustrite väljaselgitamist (Kalmus jt, 2015). Kodeerimiseks kasutati programmi *Windows QualCoder 3.6*, mis võimaldas teha tekstipõhist kodeerimist ning tulemuste visualiseerimist.

Esmalt alustati intervjuupõhise kodeerimisega, kus olulised kohad markeeriti erinevate värvidega. Esimesele uurimisküsimusele seotud tekstilõigud tähistati sinise, teine kollase ja kolmas roheline värviga. Kui kõik kaheksa transkriptsiooni oli läbi käidud, tõsteti tekstilõigud enda uurimisküsimuse alla uude dokumenti. Uus dokument sisaldas üle 50 lehekülje transkriptsioonidest eraldatud teksti, mis käis ainult uurimisküsimuste kohta.

Peale tekstide läbitöötamist tõsteti need *QualCoder* programmi, kus hakati veel kitsamat kodeerimist teostama.

Eesmärk oli uurimisküsimuste lõikes märgata samu märksõnu ja korduvaid teemasid. Kodeerimise lõpuks tekkisid suuremad kategooriad: motiivid, väärtused, kaitsetahe. Nende hulka kuulusid eraldi koodid: panus, ühine eesmärk, prioriteet, kohustus, teadmised ja oskused, sotsiaalne sidusus, ühiskonna toetus, usaldus eeskujudesse, kaitsetahte puudumine ning võitlustahe. See andis suuna tulemuste peatüki ülesehituseks, kus alapeatükid kujunesid just nende samade kategooriate ja koodide põhjal. Kuigi tulemuste peatükk põhineb eelmainitud koodidel ja kategooriatel, on alapealkirju veidi kohandatud, et sobituda paremini peatüki ülesehituse ja stiiliga. Seega ei ole nad sõnasõnaliselt samad.

Joonis 1. Kodeerimisel tekkinud temaatiline struktuur

4. TULEMUSED JA ARUTELU

4.1 Kaitseliitlaste motivatsioon riigikaitseesse panustamiseks

Kaitseliitlaste motiivide teada saamiseks küsiti nende käest esmalt kaitseliitu astumise teekonna kohta. Neilt uuriti, millest see alguse sai ning, kas oli ka varasemat kokkupuudet kaitsevaldkonnas. Peamised motiivid tulid välja intervjuu alguses, kus kirjeldati enda teekonda kaitseliitu jõudmisel ning, mis oli selle ajendiks. Osalejatel paluti hiljem ka sõnastada peamised põhjused kaitseliidu tegevuses osalemiseks.

Intervjuudest selgus, et peamiseks ajendiks võib pidada küll 2022. aastal alanud täiemahulist Vene-Ukraina sõda, kuid mõtteid liitumise kohta oli juba varem.

Ma arvan et kui ei oleks Ukraina sõda olnud, siis ma ilmselt lõpuks oleks ikkagi liitunud, aga ma arvan, et sellega oleks palju kauem aega läinud, ma arvan, et sõda ikkagi oli põhiline ajend (V8).

Tegelikult see läbiv teema on Ukraina küll. Minu jaoks algas see asi natuke varem. 2014 jah. Kui tulid need rohelised mehikesed (V4).

Vastustest selgus, et pärast sõja puhkemist muutus riigikaitse aktuaalsus ja prioriteetsus intervjuueeritavate jaoks piisavalt oluliseks, et viia ellu juba varasemalt tekkinud plaanid. Hakati otsima viise, kuidas igapäevaste tegevuste kõrvalt panustada aktiivsesse riigikaitseesse.

Osalejate varasem kokkupuude kaitsevaldkonnaga oli erinev. Suurem osa oli neid, kellel varasem kokkupuude puudus ning kaks nimetas ennast üldse patsifistiksi. Osalejate seas oli paar inimest, kes tööalaselt on kaitsevaldkonnaga küll seotud, kuid praktilist kogemust polnud.

4.1.1 Teadmised ja oskused

Suur osa vastajatest tõid välja, et Kaitseliitu astumise taga on riigikaitseliste baasoskuste- ja teadmiste omandamine. Kaheksa vastaja seast polnud ükski osaleja läbinud ajateenistust, seega puudusid neil praktilised oskused ja teadmised. Selle tühimiku tõid välja mitu vastajat, kes ajateenistuse mitteläbimise tõttu on justkui ilma jäänud

praktilistest teadmistest, mis puudutavad riigikaitset. Mõned vastajad tõid Kaitseliiduga liitumise põhjusena välja varasema ajateenistuses mitteosalemise, mis tekitas vajaduse oma riigikaitsekohustuse kompenseerimiseks.

Võib olla ka see, et mul ikkagi olid süümekad natuke selle ajateenistusse mittemineku pärast. Nüüd selline rongist mahajäämise nagu FOMO (fear of missing out) tunne. Kaitseliit on nii palju paindlikum (V7).

Sõja puhkemine põhjustas kõigis teatud ärevust ning pani neid rohkem mõtlema enda turvalisuse peale. Leiti, et konflikti korral ei osata midagi teha ning kellegi poole pöörduda. Ei tahetud oskuste puudumise tõttu jääda teistele koormaks. Kaitseliit tundus vastajatele parim viis, kuidas riigikaitstes omas tempos kaasa lüüa.

Tegelt on see egoism mingis mõttes nagu sa mõtled enda. Ja, okei, pere peale ka, aga saad aru, et sa ei oska midagi ja sa oled paanikas, sest sa ei tea, mida teha (V4).

Et ma ise oskaks konflikti korral midagi teha, et ma endale ja teistele ohtlik ei oleks või kellegil jalus ei oleks (V3).

Kaitsevaldkonnas töötavad inimesed leidsid, et lisaks teoreetilistele teadmistele on oluline ka see kogemus, mille saab praktilistes välitingimustes.

Lisaks mingile teoreetilisele teadmisele inimesel on ka praktilised oskused ja kogemus. Tundus oluline, et mul on ka mingi reaalne kogemus, on the field (V6).

4.1.2 Omapoolne panus Eesti riigikaitsetesse

Vastustes kõlas korduvalt läbi soov anda panus Eesti julgeoleku tagamiseks. Vastajates tekkis kindel tahe olla osa sellest süsteemist, mis aitab kaasa Eesti riigi püsijäämisele ning see muutus pärast sõda nende jaoks veelgi tähtsamaks. Eelkõige tekkis soov panustada viisil, mis on kellelegi sobiv ja jõukohane. Tekkis arusaam, et Kaitseliidus on erinevaid rolle väga palju ning kõik ei tegele ainult lahingutegevusega. Paljud liitusid eesmärgiga panustada kuskil lahinguväljast eemal, kuna arvati, et sõduriks kohe ei võeta.

Puudusid konkreetset eelteadmised selle kohta, mis võib ees oodata ning, millisesse rolli keegi pannakse. Selgus tõsiasi, et Kaitseliit on väga vastutulelik ja paindlik selle osas, kuidas keegi panustada soovib ning, millist rolli endale võtta.

Tahtsin ikkagi nagu oma jõukohast panust anda ja ma saingi aru, et tegelikult seal on erinevad rollid, et ma ei pea olema tingimata nagu see, kes läheb lahingusse, aga ma saan olla kas tagalas mingi taustajõud (V1).

Oluliseks peetakse sobiva rolli leidmist, kuna kõigil on enda tugevad ja nõrgad küljed. *Leida endale siis positsioon, et mida ma teeksin, kui midagi juhtuks, sest minu jaoks millegi mittetegemine või Eestist ära minemine oli nagu välistatud et ei andestaks seda endale kunagi (V2).*

Siis olla mingis rollis, kus mul on võimalik panustada Eesti riigi püsijäämisesse aktiivselt, et ma ei oleks selles kriisi või sõjaolukorras peata (V8).

Vastustest tuli veel välja, et Eestis on palju välismaalasi, kes on Eesti patrioodid ja sooviks panustada Eesti kaitsmisesse ning liituda näiteks Kaitseliiduga. Paraku ei saa nad seda teha, kuna selleks veel puudub seaduslik alus. Osaleja arust võiks just Kaitseliit olla koht, kus Eestit armastavad välismaalased saaksid panustada Eesti riigikaitse.

Meil on Eestis päris palju selliseid välismaalasi, kes on Eesti patrioodid. Ja muidu võiksid nagu väga hästi osaleda Eesti riigikaitse. Tahaksid kaitseliidus tegevliikmed täna osaleda, aga täna seadus loob sellise nagu kunstliku piirangu neile, et nad ei saa seda teha. Et alati ei ole küsimus keeleoskuses, et paljud nendest oskavad väga hästi eesti keelt (V3).

Selgub, et kuigi inimeste liitumismotiivid on erinevad, peetakse eriti oluliseks võimalust omandada teadmisi ja oskusi ning anda jõukohane panus riigikaitse. Paljusid kaitseliitlasi motiveerib soov leida endale konkreetne ja tähenduslik roll riigikaitse. Olulise mõjutegurina tuleb esile tõsta ka Ukraina sõda, mis sai paljude jaoks otsuse langetamisel määravaks.

4.2 Riigikaitset toetavad väärtused

4.2.1 Kaitseliit kui ühiskonna siduja

Intervjuudes küsiti osalejatelt, millist rolli täidab Kaitseliit laiemas riigikaitse-süsteemis. See küsimus tekitas paljudes pikema mõttepausi ning kohati ei osatud sellele vastata. Vastused tulid välja sellest, kui kirjeldati enda Kaitseliidu kogemusi ning selle organisatsiooni eripärasid.

Paljude vastajate arvates toob Kaitseliit kokku väga erineva taustaga inimesi, kes igapäevaelus muidu kokku ei puutuks. Neid toob kokku ühine eesmärk - kaitsta Eesti riiki. Kuigi päevapoliitilised teemad võivad eestlaste seas tekitada pingeid ja erimeelsusi, siis ühes asjas ollakse siiski üksmeelel. Kui on vaja kaitsta oma riiki ja rahvast, siis suudetakse hoida kokku. Seega nähakse Kaitseliidul suurt rolli ühiskonna sidumisel ning kokkutoomisel.

Meie ühiskond tundub, et võibolla kuidagi lõhestanud siis nagu põhiküsimustes, põhiväärtustes päeva lõpuks ikkagi ei ole, et kui on vaja minna oma territooriumi ja rahva eest, nagu astuda otseseid samme ja teha tegevusi, et siis seda tehakse väga hästi (V2).

Samuti toodi välja, et Kaitseliidu tegevustes osalevad ka vene emakeelega inimesed, kelle osalust hinnatakse kõrgelt. Need on inimesed, kes vaatamata oma rahvuslikule päritolule soovivad ajada Eesti asja ning panustada riigi julgeolekusse. Osalejate hinnangul tekitab see sooja tunde, mis suurendab sotsiaalset sidusust.

Ma ei teagi, et see Kaitseliidus mingite venelastega koos toimetamine, et kuigi tekib ikkagi sellist sooja tunnet, et tead, et kaitseme ühiselt Eesti riiki sellises kuidagi sisepoliitika delikaatses õhkkonnas (V7).

4.2.2 Ühiskonna toetus

Intervjuu käigus küsiti osalejatelt, kui hinnatud on kaitseväelased ja kaitseliitlased ühiskonnas. Vastuseid oli väga erinevaid. Suur osa arvas, et riigikaitse on ühiskonnas

kõrgelt hinnatud ja eriti on nende väärtust just viimastel aastatel hakatud rohkem hindama. Ühiskonna toetust näevad osalejatest kaitseliitlased väga otseselt. Näiteks tulevad õppustel tavainimesed tihti uurima, millega nad tegelevad ning tuntakse üldist uudishimu riigikaitsjate tegevuse vastu. Neid võetakse positiivselt vastu ning tihti pakutakse omalt poolt head ja paremat. See tekitab kaitseliitlastes sooja tunde ning annab jõudu, et jätkata riigikaitseliste tegevustega.

Seda ei juhtu mitte iga päev, aga on juhtunud, et tuuakse šokolaaditahvel, ostetakse jäätist. Mingid sellised asjad nagu tavalised inimesed. Samal ajal kui sa oled 8 päeva olnud õppusel ja sulle tuuakse mingisugune natuke sulanud, aga mingi vahvljäätis no jess, parim jäätis elus, et pigem ma tunnen, et ühiskond toetab (V4).

Samuti on just Kaitseliidul suur roll, et tuua riigikaitseliste tavainimestele lähemale. Seda ilmestab tõsiasi, et näiteks Naiskodukaitselise osaleb rahvarohketel üritustel nagu laulu- ja tantsupidu, jagades lastele süüa, muutes end avalikkuse ees nähtavamaks ja tekitades silla riigikaitseliste ja ühiskonna vahele.

Kasvõi see et laulu ja tantsupeol on need naiskodukaitsjad, kes toimetavad, nii et kõik lapsed saaksid suppi süüa ja tantsu lõikude vahepeal või koorilaulmise vahepeal ees kaitseliit ja selle erinevad allorganisatsioonid on üle Eesti laiali ja päriselt nähtavad nii paljudel erinevatel sündmustel, et nad on justkui see sild inimeste ja riigikaitseliste vahel, et kui sa kaitseväge näed ainult paraadil siis kaitseliit on kõikjal mujal ka ikka aktiivselt kohal ja seda turvatunnet loomas (V6).

Siiski leidus vastajate seas ka neid, kelle arust kaitseliitlasi ja kaitseväelasi ei väärtustata piisavalt ja tuleks leida viise, kuidas nad ühiskonnas nähtavamaks muuta.

Hetkel on peamine probleem paljude jaoks, et hirm relvade ees on suur ning, paljud endiselt pelgavad seda, kui kaitseliitlased koduõel harjutusi korraldavad. Endiselt tuleb ette juhtumeid, kus inimesed kaebavad politseisse, kuna nende maa peal toimub väljaõppe läbiviimine ning seda nähakse ohuna. Paljude inimeste jaoks segab see nende rahulikku elu ning ei peeta sellist tegevust oluliseks.

Et üks põhilisi probleeme, mis on väljaõppe korraldamisel on see, et inimesed kaebavad politseisse kui nad näevad ja kutsutakse politseid välja ja on isegi nagu intsidente, kus tullakse nagu ise ära ajama. Et mis nad segavad siin meie tavalist elu, las me elame rahulikult oma elu ja milleks meil need kaitseliitlased siin (V3).

Ka teised vastajad täheldasid üksikuid negatiivseid hoiakuid, mida nad on märganud. Neid olukordi pole olnud palju, kuid siiski on neid ette tulnud. Vastajate sõnul sõltub see paljuski asukohast. Samuti mängib rolli, kas ollakse linna- või maapiirkonnas.

4.2.3 Usaldus juhtidesse

Üheks oluliseks väärtuseks Eesti riigikaitse puhul peetakse usaldusväärseid ja karismaatilisi juhte. Vastajate sõnul on nende ülesanne ühiskonda veenda, informeerida ja vajadusel rahustada. Kui päevapoliitilistes küsimustes tuleb vastajate sõnul tihti ette tihedamaid erimeelsusi, siis Kaitseväge ülesannete ja tegevuse osas on neil usaldus kõrge. Vastajad töid eraldi välja Kaitseväge endise juhataja Martin Heremi ning, kuidas tema sõnumid on neile korda läinud. Intervjueeritavate sõnul oli Heremi puhul tegemist juhiga, kes sobis oma ametisse mitte ainult oma kompetentsi vaid ka enda sõnumite ja kõnelemisoskuse tõttu. Ajal, mil riigikaitse tähtsus on üha kasvanud, lasub selle valdkonna juhtidel oluline vastutus kogu ühiskonna ees. Seda kinnitasid ka mitmed vastajad.

Mis puudutab kaitseväge, kaitseväge juhtkonda, nendele antud ülesandeid ja nende tehtud otsuseid. Mul ei ole paremat allikat, kui nemad selles mõttes ja ma usun neid ja usaldan neid (V5).

Ma tean, et väga palju aitab see, kui meil on kaitseväge eesotsas kompetentsed ja karismaatilised inimesed. Ehk nad peavad olema veenvad, nad peavad suutma inimesi veenda ja rahustada (V8).

Tollet hetkel oli Eesti kaitseväge juhataja Martin Herem, kelle juhtimisse on olnud mul alati väga suur usk (V6).

Näiteks kui oli kindral Herem oma karisma või sellise jõulise hoiakuga kuidagi. Need sõnumid, mis ta andis kuidagi mõjusid nagu. Mis ta rääkis, see tundus usutav (V1).

See läheb kokku Bērziņš'i ja Vdovychenko (2022) käsitlesega, mille kohaselt aitab võitlustahte tekkimisele kaasa usaldus poliitiliste institutsioonide vastu. Need autorid pidasid eelkõige silmas poliitiliste otsuste tegijaid laiemalt. Intervjueeritavate sõnul aga tekitavad just Kaitseväge ja Kaitseväe juhid kindlustunnet ning neil on oluline roll võitlustahte kujunemisel.

4.3 Kaitse- ja võitlustahte mõtestamine

Uurimistöö eesmärk ei olnud leida vastust küsimusele, kas kaitseväelastel on kaitsetahte või mitte. Võib julgelt väita, et see soov ja tahe on kõigil vastajatel olemas. Seda näitab nende kuulumine Kaitseväele. Ühtlasi polnud töö fookus kaitsetahte kuidagi mõõta. Töö üks eesmärk oli tekitada arusaama, kuidas vabatahtlikud riigikaitsejagajad kaitse- ja võitlustahte enda jaoks mõtestavad ning, milles seisnevad peamised erinevused nende oluliste mõistete taga. Samuti oli oluline välja uurida, mis võiks inimestes tekitada kaitsetahte ning, miks sellist soovi kõigil ei ole.

4.3.1 Kaitsetahte on laiem tervik

Ühe intervjuu viimase küsimusena sooviti teada saada, mida tähendab kaitseväelaste jaoks kaitsetahte ning võitlustahte. Samuti uuriti nende käest, kuidas neid mõisteid eristatakse. Alustati kaitsetahtest. Selgus, et kaitsetahte määramine ja defineerimine on lihtsam ning sellega oskasid vastajad ennast rohkem seostada. Kahe mõiste kõrvutamisel toodi välja, et kaitsetahte on valmidus kaitsta oma kodu ja lähedasi. See on laiem tervik, mis iseloomustab ühiskonna soovi säilitada oma vabadusi ja väärtusi.

No kaitsetahte tähendab minu jaoks ikkagi seda, et ma kaitzen oma lähedasi, oma kodu (V1).

Kaitsetahte on võib olla laiem tervik minu jaoks, mis iseloomustab ühiskonna kui terviku soovi hoida oma vabadusi (V2).

Mina olen väga kaitsetahtlik inimene selles mõttes, et minu jaoks on iga maalapikene sellest riigist oluline. Iga inimene siin riigis on oluline ja mina tahan neid kaitsta ja see on minu jaoks kaitsetahe (V5).

Kaks vastajat seostasid seda ka plakatiterminitega, mis on ühiskonnas viimasel ajal populaarseks saanud. Siiski nähti, et need on midagi rohkemat, kui lihtsalt loosungid.

Noh kaitsetahe ei ole kindlasti kiri pusal ega dressiphuusil. Noh, sa mõtled, see on juba kaitseliitlaste seas on see nagu anekdoodiks juba muutunud, et ostad selle 30 eurise pusa selverist ja paned selga ja näitad, et on kaitsetahe (V4).

Kaitsetahe on veel see, kui tunnistatakse vajadust riigikaitse järele ning selle olulisust hinnatakse. Mitmel korral toodi välja, et kaitsetahe sõltub sellest, milline on inimese hoiak riigi ja ühiskonna suhtes. Tahe kaitsta saab tekkida siis, kui inimene peab oluliseks midagi, mida ta väärtustab ja soovib säilitada.

Kaitsetahtet ilmselt suurendab see, et milline on sinu hoiak üldse tänase riigi ja ühiskonna suhtes. Kas sa näed seda, millegina, mis on säilitamist väärt (V3).

Toodi välja, et lisaks väärtusruumi kaitsmisele on veelgi olulisem kultuuriruum, mis on meile unikaalne. Sarnase väärtussüsteemi võiks potentsiaalselt leida ka väljaspool Eestit, kuid meile omast kultuuri ja keelt mitte. Seega peetakse oluliseks seda hoida ja säilitada.

Väärtusruumi võibolla leiab ka mujalt, mis on sarnane meie omale. Kindlasti leiab ka mujalt Euroopast, kuid sellist kultuuriruumi nagu siin on, ei leia. Kuna eesti keel on eesti keel, seda räägitakse siin (V8).

Üks pool vastanutest oli kaitsetahte definitsiooniga varasemalt tuttav, aga suur osa defineeris seda tunnetuslikult. Võib öelda, et peamiselt seostati seda valmidusega kaitsta oma inimesi ja enda jaoks olulisi väärtusi ning seda tahet tekitavad mitmed asjaolud.

Tuli välja, et kaitsetahte tekkimine saab alguse juba lapsepõlves. Mitmel korral seostati seda koduse kasvatusena, tseremoniaalsete üritustega nagu paraadid kui ka kaitseteemade käsitlemisega meediapildis. Oluliseks peetakse seda, millise fooni loob riik ja, kuidas kajastatakse riigikaitse temaatikat. Kaitsetahte kujuneb siis, kui inimestes on olemas nii reaalne ohutaju kui ka edu ootus – usk sellesse, et võimaliku rünnaku korral suudetakse end edukalt kaitsta ja vastupanu osutada.

Võibolla tõesti kõige olulisem on see, et sul on see ohutaju. Sa tunnetad ära, et seda on vaja ja et sa usud, et me päriselt suudame võita (V6).

Ma arvan, et reaalne see nii öelda edu ootus, et tegelikult on olemas sellised võimekused, võimed, oskused, teadmised, tehnika et me suudame rünnakule vastu pidada (V3).

4.3.2 Kaitsetahte puudumine

Peale kaitsetahte lahtimõtestamist küsiti osalejatelt ka, miks sellist kaitsevalmidust- ja tahtet kõigil inimestel pole. Kaitsetahte puudumist seostati eelkõige inimese distantseerumisega ühiskonnast. Märgiti, et Eestis on palju inimesi, kes on riigivalitsemises pettunud ega tunne end ühiskonnaga tihedalt seotuna. Palju on neid, kes keskenduvad igapäevasele toimetulekule, elavad suhtelises või täielikus vaesuses või on muul moel suure psühholoogilise surve all. Seega ei saa neilt inimestelt eeldada aktiivset panust ja tugevat kaitsetahtet.

Need, kes on niiöelda raskemates oludes võib olla. Inimesed, kes on nii öelda pettunud. Ütleme Eesti riigis või valitsemises, et ma ei saa öelda, et isegi Eesti riigis oleks pettunud, aga selles valitsemiskultuuris. Neil ei saagi tekkida seda, et ma nüüd õudsalt kaitsen seda värki (V5).

Samuti võib puuduliku kaitsetahte põhjuseks pidada inimeste väärtuskonflikte. Toodi välja, et Eestis on palju inimesi, kelle infoväljad on tihedalt seotud negatiivse hoiakuga Eesti riigi ja ühiskonna suhtes. Inimestel, kes ei viibi eestikeelses inforuumis, on väiksem tõenäosus Eestile omaste väärtustega kokku puutuda ja nendega suhestuda. Põhjusena lisati veel, et kui puudub inimesel arusaam laiemast julgeolekukorrast, siis on ohutaju

ka väiksem ning kaitsetahtel raskem tekkida. Samuti peetakse usu puudumist kaitsetahtet pärssivaks teguriks. Leiti, et on inimesi, kelle arvates võimalus rünnakule vastu seista on väike ning suuri lootusi sellele ei panda.

Pole laiemat arusaamist julgeolekuolukorrast. Ja sellel musta stsenaariumi päeval. Võibolla pole ka usku, et üldse oleks võimalust vastu seista (V6).

4.3.3 Võitlustahe on abstraktsem

Võitlustahte üle arutlemine tekitas pea kõigis osalejates rohkem raskusi, kui kaitsetahte puhul. Leiti, et võitlustahte tuleb välja alles siis, kui Eestis või Eesti lähedal midagi väga halba peaks juhtuma. Võitlustahte hõlmab rohkem füüsilist ja vaimset ettevalmistust. Seda defineeritakse, kui valmidust minna lahinguväljale ning potentsiaalselt andma oma elu riiki kaitstes. Seda tahtet on raske hinnata, kuna kõigil puudub otsene kogemus. Peamiselt spekulēeriti selle üle, kuidas keegi ohuolukorras käituks ning, kas mingil hetkel kaitsetahte muutuks võitlustahteks. Vastajate hinnangul tekiks selles olukorras palju üllatusi ning “terad eralduksid sõkaldest”.

Enda seostamine võitlustahtega tekitas osalejates parajalt mõtisklemist. Valdavalt tunti end pigem ebakindlana, kuna võitlustahte all mõisteti sageli väga konkreetset ja vahetut relvastatud vastupanu osutamist vaenlase rünnakule, mis omakorda suurendas kahtlusi enda suutlikkuse ja valmisoleku suhtes.

Võitlus on minu jaoks juba tibatuba keerulisem, sest ma tean, et ma ei ole seda väga praktiseerinud. Jah ma ei tea, kuidas ma seal nagu toime tulen. Selles ma ennast väga kindlalt ei tunne (V1).

Samas oli ka neid osalejaid, kes tundsid ennast pigem enesekindlana. Tõdeti, et Kaitseliitu astudes on enda jaoks sisekaemuslikud teemad läbi mõeldud ning ollakse teadlikud oma ülesannetest ja vastutusest. Kui oht on kasvanud liiga suureks, siis taganema ei hakata vaid oodatakse käsku ning korraldusi edasise kohta.

No ma ma treenin selleks, et olla valmis. Kas mul on julgus seal see esimene lask teha. Ma usun, et mul on see olemas (V4).

Ju siis võitlustahe kuidagi korreleerub sellega, et ma olen nõus selle kaitsetahte piirides nii öelda võitlema ka nii öelda ja, et ma ise enda elu kasvõi sinna (jätan). See ei ole nagu probleem. Ma olen selle enda jaoks läbi mõelnud, et see on nagu okei (V5).

Intervjueeritavad tõid esile mitmeid tegureid, mis võivad suurendada inimeste võitlustahtet. Esiteks peetakse oluliseks veendumust, et eesootav lahing on võidetav. Tähtsaks peetakse ka vastutustunnet kaasvõitlejate ees, kellega koos lahingusse minnakse. Võitlustahte kujunemisel mängib märkimisväärset rolli ajalooline mälu. Viimasena mainiti, et liitlaste kohalolek tugevdab samuti võitlustahtet.

Sa ikkagi tunnend vastutust oma kamraadide ees. Ajaloolisel mälul on samuti väga oluline osa. Me teame, mida tähendab võõras võim eestimaa pinnal (V6).

Ühe osaleja sõnul ei pea võitlustahe ilmtingimata tähendama füüsilise vastupanu osutamist. Venemaa taktika sisaldab ka hübridsõda, mida on peetud paljude Euroopa riikidega. Eelkõige mõeldi siinkohal infooperatsioone ning valeinformatsiooni levitamist. Selle tõkestamiseks on loodud näiteks Propastop, mis aitab kaasa turvalisuse tagamisele Eesti inforuumis (Propastop kodulehekül, 2016). See näitab, kuidas võitlustahe ei pea alati sisaldama otsest lahingutegevust, vaid hõlmab ka alternatiivseid variante.

Meil on propastop. Igasugused muud sellised algatused ka, mis selgelt võitlevad ka vaenlasega lihtsalt mitte füüsiliselt viisil (V8).

Tuleb välja, et võitlustahte peale mõtlemine tekitab osalejates erinevaid emotsioone. Seda tajutakse pigem, kui füüsilist ja aktiivset valmisolekut, mis erineb oma iseloomult kaitsetahtest. Leidus osalejaid, kes tundsid, et neil on võitlustahe olemas, kuid kõigi puhul see ei kehtinud. Lahingukogemuse puudumise tõttu jääb võitlustahte hindamine siiski spekulatiivseks.

4.4 Arutelu

Tulemuste esitamisel lähtuti kolmest uurimisküsimusest, millest arenesid välja peamised teemad: kaitseliitlaste motivatsioon, riigikaitsele tuginevad väärtused, kaitse- ja võitlustahte mõtestamine.

Saadud tulemustest selgus, et kaitseliitlaste motivatsiooni taga on soov panustada Eesti riigikaitsele ning leida endale roll riigikaitse süsteemis. Ukraina sõda on pannud neid riigikaitset ümber hindama ning sõjalise konflikti korral ei taheta jääda passiivseks vaid soovitakse panustada. Selle jaoks on astunud Kaitseliitu, kus on osalejate sõnul võimalik panustada täpselt nii palju, kui ise soovitakse. Kaitseliit on pakkunud neile uusi teadmisi ja praktilisi oskusi, mida riigikaitse jaoks vaja läheb. Sarnast trendi on näidanud ka näiteks Rootsi Kodukaitse, mille puhul on Ukraina sõda oluliselt mõjutanud vabatahtlikult riigikaitsele panustajate arvu (SAF, 2023b).

Teine uurimisküsimus puudutas väärtuseid, millele riigikaitse tugineb. Selgus, et peamisteks väärtusteks on sotsiaalne sidusus, ühiskonna toetus ja usaldus riigikaitse juhtide vastu. Vaatamata päevapoliitilistele erimeelsustele suudetakse põhiküsimustes ajada ühte liini ning riigikaitse vajadust hinnatakse kõrgelt.

Kolmanda uurimisküsimusega taheti teada, kuidas kaitseliitlased mõtestavad ja eristavad kaitsetahte ja võitlustahte. Tuli välja, et kaitsetahte mõtestada on oluliselt lihtsam, kui võitlustahte. Tegemist on valmidusega kaitsta oma riiki ja lähedasi. Seda võiks kirjeldada kui laiemat tervikut, mis iseloomustab kogu ühiskonna valmidust seista oma vabaduste ja väärtuste eest. Samuti on see arusaam, et riigikaitse on oluline ning see sõltub inimese hoiakust riigi ja selle väärtusruumi suhtes. See läheb osaliselt kokku Viljaste ja Ermuse (2022) käsitlusega, mille kohaselt tuleb kaitsetahte puhul eristada ühiskonna ja üksikisiku tasandit. Intervjueeritavad tõid kaitsetahte kirjeldamisel tõesti välja nii ühiskonna kui ka indiviidi tasandi, kuid lahku neid ei tõmmatud. Oli neid vastajaid, kelle jaoks kaitsetahte on pigem inimesekeskne, aga ka neid, kelle jaoks iseloomustab see ühiskonna hoiakut. Suures plaanis käsitleti neid tasandeid siiski koos.

Võitlustahte hindamist peeti keerulisemaks, kuna seda seostati eelkõige füüsilise ja aktiivse vastupanu osutamisega ning sellist kogemust polnud kellelgi olnud. Võitlustahte keerukusele viitasid ka Andžāns ja Sprūds (2020), kelle jaoks selle nähtuse hindamine ja

defineerimine võib olla kompleksne ülesanne. Ometi valdas arusaam, et kaitsta pole võimalik passiivselt ning vajadusel peab kaitsetahe muutuma võitlustahteks.

Võitlustahte puhul peeti oluliseks sisemist julgust ning aktiivset pealehakkamist. See on kooskõlas töö alguses kirjeldatud heroismi omadustega, mis hõlmavad eneseohverdust ja kangelaslikku tegutsemist. Samuti on Kasearu jt (2024) kirjeldatud sotsiaalse heroismi kujunemismehhanismid sarnased käesolevas uuringus esile toodud võitlustahte kujunemist mõjutavate teguritega. Kasearu jt (2024) väitel kujuneb heroism rahvuslike narratiivide kaudu, mida mõjutavad ajaloolised kogemused – nii sõjalised võidud kui ka kaotused. See on kooskõlas käesoleva uuringu tulemustega, kus intervjuueeritavad tõid esile, et võitlustahte kujunemisel mängib olulist rolli just ajalooline mälu.

Kõrvutades uurimistööd eelnevalt läbiviidud üliõpilastöödega, tulid välja ka teatud kattuvused. Sarnaselt Eduri (2024) uurimistööga tuli ka käesolevas töös välja, et kaitseliitlaste peamine motivatsioon riigikaitstes osalemiseks on olla kriisiks valmis ning omandada kindlaid oskusi ja teadmisi.

Kui Eduri (2024) uuringu põhjal oli Ukraina sõja mõju kaitseliitlaste kaitsetahtele pigem tagasihoidlik, siis käesoleva töö tulemused viitavad vastupidisele. Ukraina täiemahuline sõda oli paljude jaoks otsustavaks ajendiks Kaitseliitu astumisel ning selle valguses hakati oma kaitsetahtet ja rolli riigikaitstes põhjalikumalt ümber hindama. Kahe töö peamine erinevus seisneb valimis, uurimisküsimustes ja töö fookuses. Seevastu Hermani (2023) töö leidis sarnaselt sellele uurimistööle, et Ukraina sõjal oli suur mõju kaitsetahte muutusele. Tema uuritavaks sihtrühmaks olid aga ajateenijad, kes sõja puhkedes olid läbimas ajateenistust. Samuti võib välja tuua ühisosa liitlaste positiivse kuvandi kohta. Nii Hermani (2023) töö kui ka see uurimus leidsid, et usku Eesti kaitsevõimesse ning võitlustahte tekkimist suurendavad liitlasvägede kohalolek ja osalemine ühisõppustel.

Üheks selgeks piiranguks käesolevas uurimuses on valimi ühetaolisus. Kõik vastajad kuulusid Kaitseliidu Tallinna Malevasse, mis tähendab, et uuring ei hõlma teiste piirkondade nagu näiteks Ida-Virumaa või Lõuna-Eesti kaitseliitlaste vaateid ja kogemusi. Arvestades Eesti piirkondlikku mitmekesisust, võib arvata, et ka motivatsioonid ja hoiakud Kaitseliidus osalemiseks võivad erineda. Kuigi kvalitatiivse

uurimuse eesmärk ei ole tulemusi üldistada, vaid mõista nähtust süvitsi ja eri vaatenurkadest, oleks laiem valim võimaldanud esile tuua rohkem mitmekesiseid kogemusi ja tõlgendusi. Seetõttu võiks edasistes uuringutes kaasata liikmeid erinevatest malevatest üle Eesti, et rikastada arusaama kaitsetahte kujunemisest veelgi.

Käesoleva uurimuse tulemused on olulised mitmel põhjusel. Esiteks aitavad need paremini mõista, mis motiveerib inimesi vabatahtlikult liituma riigikaitseliste organisatsioonidega nagu Kaitseliit. Selgub, et motivatsioon ei ole pelgalt väärtuspõhine, vaid ka praktiline – inimesed soovivad olla valmis võimalikuks konfliktiks ning panustada täpselt nii palju, kui nende elukorraldus võimaldab. See annab sisendit ja ainet nii Kaitseliidu koolituste kui ka värbamiskampaaniate kavandamisel. Rõhku tuleks panna paindlikule osalusele, praktilistele oskustele ning võimalusele leida igale soovijale tähenduslik roll riigikaitstes.

Teiseks toob uurimus esile väärtused, millel riigikaitse kaitseliitlaste jaoks tugineb – sotsiaalne sidusus, usaldus ja ühiskondlik toetus. Need on alused, mida võiks avalike kampaaniate ja kaitsealase kommunikatsiooni kaudu teadlikult tugevdada.

Kolmandaks, võitlustahte ja kaitsetahte eristamine ning mõtestamine näitab, et kaitsetahte ei ole üksnes kaitseväelaste või kriisiolukorras tegutsejate omadus, vaid laiem ühiskondlik hoiak. See näitab suhtumist riigikaitseesse ning selle aktuaalsust. Nende mõistete lahtiseletamine loob eeldused teadlikumaks riigikaitsealaseks planeerimiseks ning ühiskondliku mõtteviisi arendamiseks. See tähendab, et rohkem peaks kujundama konkreetset riigikaitsealast kommunikatsiooni, milles rõhutatakse, et riigikaitse ei seisne ainult relvakandmises, vaid hõlmab ka vaimset, sotsiaalset ja ühiskondlikku valmisolekut.

KOKKUVÕTE

Peale 2022. aasta 24. veebruari sai selgeks, et julgeolekuolukord on jäädavalt muutunud ning Eestil tuleb hakata rohkem panustama enda kaitsevõime tugevdamisesse. Kui seni oli riigikaitset seostatud eelkõige kaitseväge reserv- ja tegevväelastega, siis Ukraina täiemahuline sõda on oluliselt koondanud kogu Eesti ühiskonna ning riigikaitse olulisusest on rohkem hakatud rääkima. Peale sõja algust kasvas hoogsalt Kaitseliitu astunud liikmete arv. See areng tõi kaasa vajaduse uurida lähemalt, kuidas kaitseliitlased mõtestavad riigikaitset enda jaoks ning, mis motiveerib neid vabatahtlikult riigikaitseesse panustama.

Selle uurimistöö eesmärk oli mõista kaitseliitlaste kogemuste, väärtushinnangute ja sisemiste ajendite mitmekesisust Vene-Ukraina sõja kontekstis ning mõtestada lahti kaitse- ja võitlustahte erinevused. Eesmärk ei olnud neid valmidusi mõõta, vaid luua arusaam nende tähendustest.

Sügavama mõistmise loomiseks kasutati töö jaoks kvalitatiivset uurimismeetodit, mille raames viidi läbi kaheksa poolstruktureeritud intervjuud. Valimisse kuulusid kaitseliitlased, kes on Kaitseliiduga liitunud perioodil 2022 - 2024. Kaitseliitlaste tausta väljaselgitamiseks otsis töö vastust kolmele uurimisküsimusele:

1. Millel tugineb uuringus osalenud kaitseliitlaste motivatsioon Kaitseliitu astuda ning riigikaitseesse panustada?
2. Millistel väärtustel tugineb riigikaitse uuringus osalenud kaitseliitlaste jaoks?
3. Kuidas mõtestavad uuringus osalenud kaitseliitlased kaitse - ja võitlustahet?

Tulemustest selgus, et Kaitseliitu astumise peamiseks ajendiks võib küll pidada Ukraina täiemahulise sõja puhkemist, kuid liitumise taga on veel teisigi motiive. Kaitseliitlaste peamine motivatsioon seal osalemiseks on uute teadmiste ja praktiliste oskuste omandamine. Nad peavad oluliseks, et Kaitseliit on piisavalt paindlik organisatsioon, kus on võimalik panustada sellisel moel nagu neile sobib. Ühtlasi on see hea koht, kus leida omale riigikaitse roll ja positsioon. Osalejad leidsid, et Kaitseliit toob kokku erineva taustaga inimesi ning paneb neid ühise eesmärgi nimel kokku töötama. Organisatsioonil on lõimiv roll. Samuti peetakse oluliseks ühiskonna toetust nende tegevusele. Nad on kogunud tavainimeste toetust väga otseselt ning see motiveerib neid jätkama riigikaitseesse panustamist. Kõrgelt hinnatakse ka kaitsevaldkonna juhte, kelle vastu on neil suur usaldus. Kaitse- ja võitlustahte kõrvutamisel selgus, et kaitsetahet

mõistetakse kui laiemat ja üldisemat valmisolekut seista oma riigi ja väärtuste eest. Võitlustahet peetakse seevastu aktiivseks ning füüsilisemaks valmisolekuks osutada vastupanu ja reageerida rünnakule. Selle hindamist ja mõtestamist peeti keerulisemaks, kuna keegi pole reaalses lahinguolukorras viibinud.

Uurimistöö tulemused pakuvad väärtuslikku sisendit Kaitseliidu tegevuste arendamiseks. Esiteks viitavad tulemused vajadusele rõhutada Kaitseliidu värbamises ja koolitustes nii väärtuspõhiseid kui ka praktilisi motiive – inimesed soovivad paindlikku osalemisvõimalust, praktilisi oskusi ning tähenduslikku rolli riigikaitstes. Seetõttu võiks värbamiskampaaniates rõhutada, et igal inimesel on võimalus panustada vastavalt oma ajale ning võimetele.

Uuringust tulid välja ka väärtused, millel riigikaitse võiks tugineda. Olulisel kohal on sotsiaalne sidusus, usaldus juhtidesse ning ühiskondlik toetus. Need väärtused peaksid rohkem kuuluma kaitsevaldkonna avalikku kommunikatsiooni, et tugevdada elanikkonna kaitsetahet laiemalt.

Lõpetuseks annab uurimistöö selgema arusaama kaitse- ja võitlustahetest. Nende nähtuste teadvustamine aitab tugevdada ühiskondlikku sidusust ja suurendada rahva valmisolekut seista oma riigi ja rahva eest. Seda tuleks silmas pidada nii rahu- kui ka kriisiajal.

SUMMARY

Title: Interpreting will to defend and will to fight: A case study of Estonian Defence League members who joined during the Russia–Ukraine war

After February 24th, 2022, it became clear that the security environment had permanently changed and that Estonia needs to start investing more in their defence capability. While national defence had previously been associated primarily with reservists and active-duty members of the Defence Forces, the full-scale war in Ukraine has significantly united Estonian society as a whole, and the importance of national defence has begun to be discussed more widely. After the start of the war, the number of people joining the Estonian Defence League grew rapidly. This change created a need to examine more closely how new members of the Defence League conceptualize national defence and what motivates them to voluntarily contribute to it.

The aim of this study was to understand the diversity of experiences, values, and internal motivations of Defence League members in the context of the Russia–Ukraine war, and to clarify the distinctions between will to defend and will to fight. The goal was not to directly measure these readiness levels, but to develop an understanding of their meanings.

In order to create deeper understanding, a qualitative research method was used. Eight semi-structured interviews were conducted with Defence League members who joined the organization between 2022 and 2024. To explore the background of these members, the study aimed to answer three research questions:

1. What motivates the study participants to join the Defence League and contribute to national defence?
2. What values underpin national defence for the study participants?
3. How do the study participants conceptualize the will to defend and will to fight?

The results revealed that, although the outbreak of the full-scale war in Ukraine was the primary trigger for joining the Defence League, other motives also play a role. The main motivation for participation is the opportunity to acquire new knowledge and practical skills. Members appreciate that the Defence League is a flexible organization, allowing individuals to contribute in ways that suit them. It also provides a good opportunity to find one's role and position in

national defence. Participants noted that the Defence League brings together people from diverse backgrounds and unites them to work toward a common goal, giving the organization an integrative role. The support of society for their activities is also considered important. Members have felt direct support from ordinary people, which motivates them to continue contributing to national defence.

Leaders in the defence sector are also highly valued, and the members have strong trust in them. When comparing the will to defend and the will to fight, it emerged that the will to defend is understood as a broader and more general readiness to stand up for the country and its values. In contrast, the will to fight is seen as an active and more physical readiness to resist and respond to an attack. Assessing and interpreting this was regarded as more difficult, as none of the respondents have experienced a real combat situation.

The results of this study provide valuable input for the development of the activities of the Estonian Defence League. Firstly, the findings highlight the need to emphasize both value-based and practical motivations in recruitment and training – people desire flexible participation options, practical skills, and a meaningful role in national defence. Therefore, recruitment campaigns should stress that everyone has the opportunity to contribute according to their time and abilities.

The study also revealed key values on which national defence could be based. Social cohesion, trust in leadership, and public support are of great importance. These values should be more prominently featured in public communication within the defence sector to strengthen the population's overall will to defend.

Finally, the study provides a clearer understanding of will to defend and will to fight. Raising awareness of these concepts helps to strengthen social cohesion and increase the nation's readiness to stand up for their country and people. This should be considered both in times of peace and crisis.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Andžāns, M., ja Sprūds, A. (2020). *Three-Decade Evolution of the Willingness to Defend One's Own Country: The Case of the Baltic States*. Lithuanian Annual Strategic Review, 18(1), 195–220. <https://doi.org/10.47459/lasr.2020.18.9>
2. Berglund, C., Kasearu, K. ja Kivirähk (2022). *Fighting for the (Step)Motherland?: Predictors of Defense Willingness in Estonia's Post-Soviet Generation*. Journal of Political & Military Sociology, 49(2), 146–169. doi:10.5744/jpms.2022.2002
3. Bērziņš, J. ja Vdovychenko, V. (2022). *Willingness to fight for Ukraine: Lessons for the Baltic states*. Society and the British Army: Implications for Fighting Spirit. https://www.centrumbalticum.org/files/5422/BSR_Policy_Briefing_9_2022.pdf
4. Böhmelt, T., ja Clayton, G. (2017). *Auxiliary Force Structure: Paramilitary Forces and Progovernment Militias*. Comparative Political Studies, 51(2), 197-237. <https://doi.org/10.1177/0010414017699204>
5. Burwell, O.D. (2017). *Society and the British Army: Implications for Fighting Spirit*. School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, Kansas.
6. Connable, B., McNerney, M. J., Marcellino, W., Frank, A. B., Hargrove, H., Posard, M. K., Zimmerman, S. R., Lander, N., Castillo, J. J., ja Sladden, J. (2018). *Will to fight: Analyzing, modeling, and simulating the will to fight of military units*. RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2341.html.

7. Edur, I. (2024). *Kaitsetahte põhjused ilma varasema militaarse kogemusega inimeses Kaitseliidu näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Johan Skytte poliitikauuringute instituut.
8. Eesti julgeolekupoliitika alused., (22.02.2023). Vabariigi valitsus. Kasutatud 10. aprill 2025,
https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/eesti_julgeolekupoliitika_alused_est_22.02.pdf
9. Eesti Vabariigi põhiseadus (15.05.2015). Riigi Teataja. Kasutatud 8. aprill 2025,
<https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002>
10. Herman, M.L (2023). *Ajateenijate aktiivse kaitsetahte kasvatamine kaitseväeteenistuses*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Johan Skytte poliitikauuringute instituut.
11. Juurvee, I. (2021). Willingness to Defend Estonia: Fostered by Civil-Military Integration and Communication. International Centre for Defence and Security and Estonian Military Academy
https://doi.org/10.25143/willingness_to_defend_2021_ISBN_9789934563997_35-46
12. Kaitseministeeriumi kodulehekül. (i.a). Kasutatud 10. aprill 2025,
<https://www.kaitseministeerium.ee/et/eesmargid-tegevused/laiapindne-riigikaitse>
13. Kaitseliidu kodulehekül. (i.a). Kasutatud 9. aprill 2025, <https://www.kaitseliit.ee>
14. Kaitseliidu seadus. *Riigi Teataja*. (20.03.2013). Kasutatud 9. aprill 2025,
<https://www.riigiteataja.ee/akt/120032013001>

15. Kalmus, V., Linno, M., ja Masso, A. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kasutatud 15. aprill 2025, <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/>
16. Kandrik, M. (2020). The Challenge of Paramilitarism in Central and Eastern Europe. German Marshall Fund of the United States. <https://www.jstor.org/stable/resrep26757>
17. Silm, K., Kasearu, K., Torpan, S., ja Truusa, T.-T. (i.a). *Resilience and Will to Defend: Foundation of National Security in Small States*. Kasutatud 2.mai 2025.
18. Kivirähk, J. (2018). *Public opinion and national defence*. Kaitseministeerium.
19. Laherand, M.L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp
20. Läti Maakaitse kodulehekül. (i.a). Kasutatud 4. mai 2025, <https://www.zs.mil.lv/lv/par-mums>
21. Läti Noorkaitse kodulehekül. (i.a). Kasutatud 7. aprill 2025, <https://www.jc.gov.lv/lv/par-iestadi>
22. Malmström, J., ja Berndtsson, J. (2025). Constructing “Society’s Soldiers”: Identity Work, (Total) Defence Willingness and the Swedish Home Guard. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 8(1), 1–16. <https://doi.org/10.31374/sjms.290>
23. Morris, M.L. (2022). *Paramilitary Property*. Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review. https://journals.law.harvard.edu/crcl/wp-content/uploads/sites/80/2025/03/03_HL_C_60_1_Morris.pdf

24. Propastopi kodulehekülj. (2016). Kasutatud 29. aprill 2025, <https://www.propastop.org/2016/02/20/mis-on-propastop/>
25. Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kasutatud 15. aprill 2025, <https://samm.ut.ee/valimid/>
26. Rekawek, K. (2021). *Looks can be deceiving: Extremism meets paramilitarism in Central and Eastern Europe*. Counter Extremism Project. https://www.counterextremism.com/sites/default/files/2021-06/CEP%20Report_Looks%20Can%20Be%20Deceiving_Extremism%20Meets%20Paramilitarism%20in%20CEE_June%202021_1.pdf
27. Riigikaitse arengukava 2017-2026. (2017). *Riigikantselei*. Kasutatud 10. aprill 2025, https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/sisulehed/eesmargid_tegevus_ed/rkak_2017_2026_avalik_osa.pdf
28. Sassi, K. (2023). *Okas õppekogunemisel osalenute kaitsetahte ja hoiakute muutus kolme aasta küsitlusandmete põhjal*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Ühiskonnateaduste Instituut.
29. Veebel, V., Ploom, I., Vihmand, L., ja Zaleski, K. (2020). *Territorial Defence, Comprehensive Defence and Total Defence: Meanings and Differences in the Estonian Defence Force*. *Journal on Baltic Security*, 6(2), 17–29. <https://doi.org/10.2478/jobs-2020-0007>
30. Viljaste, A., ja Ermus, A. (2022). Kaitsetahtest Võitlustahteni ja võitlusvõimeni. Teekond sinna ja tagasi. *Academia Militaris*, 4, 6-10.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Mattias Kala

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Kaitse- ja võitlustahte mõtestamine Vene-Ukraina sõja ajal liitunud kaitseliitlaste näitel”, mille juhendaja on Kairi Kasearu reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Mattias Kala

25.05.2025

LISAD

Lisa 1: Intervjuu küsimustik

Sissejuhatus: TUTVUSTADA LÜHIDALT TEEMAT, ET MIKS SA UURID!

Olen Mattias Kala. Tartu Ülikooli sotsioloogia ja infoteaduste 3. aasta üliõpilane ning kirjutamas enda lõputööd teemal “Kaitseliitlaste hinnangud enda kaitse- ja võitlustahtele 2024. aastal liitunud liikmete näitel”.

Antud teema on aktuaalne ning oluline tänases pingelises ning aina ohtlikumas julgeolekuolukorras. Varasemad uuringud ja üliõpilastööd on keskendunud küll kaitsetahte uurimisele, kuid vähesed just vabatahtlikule riigikaitsele.

Huvitab eelkõige, kuidas on Ukraina sõda mõjutanud vabatahtlikult riigikaitseesse panustamist. Sellest ka sihtrühm: 2022-2024. aastal liitunud liikmed.

Töö eesmärk on selgitada välja, kuidas kaitseliitlased mõtestavad endi jaoks kaitse- ja võitlustahtet. Samuti uurida, mis motiividel Kaitseliitu astutakse ning, millistel väärtustel nende hinnangul riigikaitse tugineb.

Palud luba salvestamiseks, põhjendad, et seda on vaja analüüsi tegemiseks ning salvestus kustutatakse kohe peale transkriptsioonide valmimist ja transkriptsioonid ise kuupäeval X.

Kaitseliitu astumine

1. Palun kirjeldage oma kogemust/teekonda kaitseliitu astumisel, alustades oma esimesest kokkupuutest kaitsevaldkonnaga?
  - a. Alaküsimused/täpsustavad küsimused:
    - Kui tekkis mõte, mida te siis tegite?
    - Kuidas te jõudsite liitumisavalduse esitamiseni?
    - Kui lihtne/raske oli leida soovitajaid?
    - Mida arvasid teie lähedased (pere/sõbrad) teie otsusest?

- Kuivõrd oluline oli tuttavate/lähedaste eeskuju?
- Nüüd, tagantjärgi mõeldes, mis oli Teie jaoks peamine ajend Kaitseliitu astumiseks?
- Kuidas teile tundub, et kuivõrd mängis otsuse kujunemisel rolli teie varasem kokkupuute olemasolu või mitteolemasolu Kaitseväega - mõtlen siin seda, et kas te olete ajateenistuse läbinud või mitte? Kokkupuude Noorkotkastega?

2. Kui aktiivne liige te Kaitseliidus olete?

- Milline on teie roll?

Kaitseliidu kuvand

3. Nüüd tagantjärgi mõeldes, milline oli teie ettekujutus Kaitseliidust enne kui Te liitusite? Milline oli mulje Eesti riigikaitsest üldisemalt? ***/Kuvand/***
4. Millisena Te näete Kaitseliidu ja Kaitseväe omavahelist suhet ja rollide jaotust riigikaitstes?
5. Kui kõrgelt on teie arvates kaitsevaelased ja kaitseliitlased üldiselt ühiskonnas hinnatud? ***/Kuvand/***
6. Millist rolli mängib Teie arvates Kaitseliit ühiskonna sidumisel ja turvatunde tagamisel? ***/Kuvand/***

Kogemus

7. Kuidas hindate oma senist Kaitseliidu kogemust? Kuivõrd teie kogemus vastas ootustele, mis olid Teil enne liitumist? ***/Kogemus/***
8. Kuidas suhtuvad pere ja sõbrad hetkel Teie tegevusse Kaitseliidus?

9. Kas keegi teie perekonnast ja/või lähimatest sõpradest on riigikaitse valdkonnaga seotud või olnud seotud? Milline on nende kogemus?
10. **/Kogemus/** Olete nüüd Kaitseliidu liige ja kuidas teile tundub, mis on Teie jaoks kõige keerulisem liikmeks olemise juures? Mis on siiani kõige eredam mälestus või kogemus?

Motivatsioon ja arusaam enda rollist riigikaitstes

11. Millised on Teie jaoks peamised põhjused Kaitseliidu tegevuses osalemiseks?
12. NAISTELT, küsi: Kaitseliidu kõrval on meil Naiskodukaitse. Mis põhjusel otsustasite Kaitseliidu, mitte NKK kasuks?
13. Eesti ühiskonnas ja riigikaitse puhul räägitakse palju kaitse- ja võitlustahtest. Mida tähendavad need mõisted Teie jaoks? Mis on nende erinevused?
14. Kuidas teile tundub, mis võiks tekitada inimeses kaitse- ja võitlustahtet?
  - Miks seda soovi ja tahtet kõigil ei ole?
15. Riigikaitseõpetus on koolides muudetud kohustuslikuks, kuidas Te hindate, mis võiks olla selle kasu riigile ja ühiskonnale laiemalt? On teil endal kokkupuude riigikaitseõpetusega?
16. Me muidugi kõik loodame, et realselt sõjaolukorda ei teki, kui aga kujutada ette kõige halvemat stsenaariumi, siis mida teie teeksite?
17. Millisena näete enda tulevikku Kaitseliidus?

LÕPP: Kas soovite midagi lisada, mida me selles vestluses ei käsitlenud?

Lisa 2: Kutse osalejatele

Palume Teid osalema Tartu Ülikooli militaarsotsioloogia uurimisrühma uuringus, mille eesmärk on välja selgitada millistel kaalutlustel ja motiividel vabatahtlikult riigikaitse

panustatakse ning kuidas mõtestatakse kaitse- ja võitlustahet. Uuringusse on oodatud kaitseliitlased, kes on liitunud Kaitseliiduga aastatel 2022-2024.

Uurimisprojekt on selgelt ajendatud geopoliitilise olukorra halvenemisest ning sõjalise konflikti võimalikkuse suurenemisest. Eesti kaitsestrateegia põhineb laiapindsel riigikaitse kontseptsioonil, milles sõjalise kaitse toimimise üheks eelduseks on elanikkonna valmisolek kriisiolukordades tõhusalt ja efektiivselt tegutseda. Kaitseliitlastel on oluline roll laiapindse riigikaitse ja riigi julgeoleku tagamisel.

Selleks palume teil osaleda individuaalintervjuus. Uuringus osalemine on vabatahtlik ning vastuseid ei seostata Teie isikuga, intervjuude helisalvestisi ja nende põhjal koostatud transkriptsioone analüüsivad ainult Tartu Ülikooli uurimisrühma järgnevad liikmed: “Infoühiskond ja sotsiaalne heaolu” õppekava üliõpilane Mattias Kala, militaarsotsioloogia teadur Tiia-Triin Truusa, sotsioloogia nooremteadur Kristjan Silm, empiirilise sotsioloogia professor Kairi Kasearu. Intervjuusid ei esitleta terviktekstidena, vaid üldistatud kujul ja näidetena tuuakse välja üksikud tsitaadid seostamata intervjuueeritava isikuga. Uuringu tulemusi analüüsitakse ja avaldatakse Tartu Ülikooli sotsioloogia eriala doktori- ja bakalaureusetöodes, teaduspublikatsioonides ning analüüsitulemused on praktiliseks sisendiks Kaitseministeeriumi haldusala asutustele.

Intervjuude salvestised ja transkriptsioonid hävitatakse peale analüüside koostamist, kuid mitte hiljem kui 31.01.2026. Intervjuus osalemine võtab aega ligikaudu 1-1,5h. Intervjuud viivad läbi Tartu Ülikooli doktorant-nooremteadur Kristjan Silm ja bakalaureuse õppekava üliõpilane Mattias Kala.

Kui olete nõus uuringus osalema, palun andke sellest märku vastates käesolevale e-kirjale või helistage numbril 53467610.

Uuringu kohta saab rohkem informatsiooni:

TÜ sotsioloogia bakalaureuseõppe üliõpilane Mattias Kala (mattias.kala@gmail.com, telefoninumber 53467610)

Lisa 3: Informeeritud nõusoleku vorm

Informeeritud nõusoleku vorm

Uuringu eesmärk on selgitada välja, kuidas kaitseliitlased mõtestavad endi jaoks kaitse- ja võitlustahet. Samuti uurida, mis motiividel Kaitseliitu astutakse ning millistel väärtustel nende hinnangul riigikaitse tugineb.

Uuringus osalemine on vabatahtlik ning vastuseid ei seostata Teie isikuga, intervjuude helisalvestisi ja nende põhjal koostatud transkriptsioone analüüsivad ainult Tartu Ülikooli uurimisrühma liikmed.

Intervjuusid ei esitleta terviktekstidena, vaid üldistatud kujul ja näidetena tuuakse välja üksikud tsitaadid seostamata intervjuueeritava isikuga. Uuringu tulemusi analüüsitakse ja avaldatakse Tartu Ülikooli sotsioloogia eriala doktori- ja bakalaureusetöodes, teaduspublikatsioonides ning analüüsitulemused on praktiliseks sisendiks Kaitseministeeriumi haldusala asutustele.

Intervjuude salvestised ja transkriptsioonid hävitatakse peale analüüside koostamist, kuid mitte hiljem kui 31.01.2026. Intervjuus osalemine võtab aega ligikaudu 1-1,5h.

Intervjuud viivad läbi Tartu Ülikooli doktorant-nooremteadur Kristjan Silm ja bakalaureuse õppekava üliõpilane Mattias Kala.

Mind, ..., on informeeritud

ülalmainitud uuringust ja ma olen teadlik läbiviidava uurimistöö eesmärgist ja uuringu meetodikast. Kinnitan oma nõusolekut uuringus osalemiseks. Kinnitan oma nõusolekut oma

isikuandmete töötlemiseks.

Tean, et uuringu käigus tekkivate küsimuste kohta annab mulle täiendavat informatsiooni .....

Uuritava allkiri: .....

Kuupäev, kuu, aasta .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri .....

Kuupäev, kuu, aasta .....